

РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ШАЙЛОО
ЖАНА РЕФЕРЕНДУМ
ӨТКӨРҮҮ БОЮНЧА
БОРБОРДУК КОМИССИЯСЫ

КР ЖӨБ Союзу
Союз МСУ КР
Union LSG KG

ӨНУКТУРУУ САЯСАТ ИНСТИТУТУ
ИНСТИТУТ ПОЛИТИКИ РАЗВИТИЯ
DEVELOPMENT POLICY INSTITUTE

ЭСКЕРТКИЧ

Кантип жергиликтүү кеңештин депутаты боло аласыз: суроолор жана жооптор

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТЕРИНИН
ДЕПУТАТТАРЫН ШАЙЛОО

17-ноябрь 2024

ЭСКЕРТКИЧ

**Кантип жергиликтүү кеңештин
депутаты боло аласыз:
суроолор жана жооптор**

ЭСКЕРТКИЧ

**Кантип жергиликтүү кеңештин депутаты боло аласыз:
сууроолор жана жооптор**

I. Жалпы жоболор

Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо кайсы мөөнөттөрдө өткөрүлөт?

Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоону Президент шайлоо күнүнө 60 календардык күндөн кечиктирбестен дайындайт.

Жергиликтүү кеңештер мөөнөтүнөн мурда таркатылган учурда Президент бир эле мезгилде жергиликтүү кеңештердин депутаттарын мөөнөтүнөн мурда шайлоону дайындайт. Мындай учурда шайлоо аракеттеринин мөөнөтү чейрекке кыскарат.

Кайра уюштурууга алып келген тиешелүү административдик-аймактык бирдиктердин чек араларынын өзгөрүшүнө байланыштуу жана (же) административдик-аймактык түзүлүштүн жалпы курамынын өзгөрүшүнө байланыштуу жергиликтүү кеңештер таркатылган учурда Президент жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоону шайлоо күнүнө чейин 60 календардык күндөн кечиктирбестен дайындайт.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 48-беренеси)

Шаардык кеңештердин депутаттарын шайлоо кантип өткөрүлөт?

Шаардык кеңештердин депутаттарын шайлоо бирдиктүү шайлоо округу боюнча өткөрүлөт. Шаардын бардык аймагы бирдиктүү шайлоо округу болуп саналат. Шаардык кеңештердин депутаттарын шайлоо пропорциялуу система боюнча өткөрүлөт.

Пропорциялуу система боюнча жергиликтүү кеңештин депутаттарын шайлоодо шайлоочу саясий партияга тиешелүү квадратка өзү тандагандын пайдасына же болбосо “Бардыгына каршы” деген квадратка тиешелүү белги коет.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 10, 31, 47-беренелери).

Айылдык кеңештердин депутаттарын шайлоо кантип өткөрүлөт?

Айылдык кеңештердин депутаттарын шайлоону өткөрүү үчүн көп мандаттуу шайлоо округдары түзүлөт. Айылдык кеңештердин депутаттарын шайлоо мажоритардык система боюнча өткөрүлөт.

Мажоритардык система боюнча айылдык кеңештин депутаттарын шайлоодо шайлоочу бюллетенде өзү тандап алган талапкерлерге тиешелүү квадраттарга же болбосо “Бардыгына каршы” деген жерге тиешелүү белги коет.

Шайлоочу добуш бере турган талапкерлердин саны көп мандаттуу шайлоо округу боюнча мандаттардын санынан ашпоого тийиш.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 10, 31, 47-беренелери).

Бир шайлоо участогунда канча шайлоочу болушу мүмкүн?

Шайлоо участкалары ар бир участкада 3000 шайлоочудан ашпаган эсептен алганда 5 жылдык мөөнөткө түзүлөт. Шайлоо округдарынын чек арасынын участкалардын чек аралары менен кесилишүүсүнө жол берилбейт.

Борбордук шайлоо комиссиясы аймактык шайлоо комиссияларынын жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары менен макулдашылган сунушу боюнча шайлоо участкаларынын схемасын жана чек араларын карап чыгып, бекитет жана алар бекитилген күндөн тартып 5 календардык күндөн кечиктирбестен чек араларды жана даректерди көрсөтүү менен аларды жалпыга маалымдоо каражаттарында жарыялайт.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 11-беренеси)

Шайлоо күнү добуш берүүгө кимдер укуктуу?

Добуш берүү күнү шайлоочулардын акыркы тизмесине киргизилген шайлоочулар гана добуш берүүгө укуктуу.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 13-беренеси)

Шайлоочулардын тизмеси менен качан таанышууга болот?

Участкалык шайлоо комиссиясы тиешелүү шайлоо участогунун аймагында жашаган шайлоочулар таанышып чыгышы үчүн шайлоочулардын баштапкы тизмесин добуш берүү күнүнө 50 календардык күн калганда илип коюуга милдеттүү.

Борбордук шайлоо комиссиясы добуш берүү күнүнө 35 календардык күн калгандан кеч эмес мөөнөттө шайлоочулар жөнүндө актуалдаштырылган маалыматты камтыган шайлоочулардын контролдук тизмесин түзүп, участкалык шайлоо комиссияларына жиберет.

Участкалык шайлоо комиссиясы добуш берүү күнүнө 30 календардык күн калганда шайлоочулар таанышып чыгышы үчүн шайлоочулардын контролдук тизмелерин илип коюуга милдеттүү.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 13-беренеси)

Эгерде шайлоочу тизмеде болбосо же шайлоочулардын тизмесинде каталар, так эместиктер бар болсо эмне кылыш керек?

Ар бир шайлоочу тизмеде ар кандай каталарды же так эместиктерди тапса, ошондой эле шайлоочулардын баштапкы тизмесинде өзүн таппаган учурда добуш берүү күнүнө чейин 15 календардык күндөн кеч эмес мөөнөттө ырастоочу документтердин көчүрмөлөрүн тиркеп, тиешелүү участкалык шайлоо комиссиясына арыз менен кайрылууга укуктуу.

Шайлоочудан арызды алганда участкалык шайлоо комиссиясынын мүчөсү арызда толтурулган маалыматтардын тууралыгын жана көрсөтүлгөн маалыматтардын паспорттук маалыматтар менен дал келээрин текшергенден кийин, ошондой эле идентификациядан өткөн шартта шайлоочуга арыздын ылдый жагында жайгашкан арызды текшерүүнүн статусун тактоо боюнча маалыматы бар айрып алма талонду берет.

Участкалык шайлоо комиссиясы тизмеге киргизүү, каталарды же так эместиктерди оңдоо боюнча тиешелүү чараларды кабыл алуу үчүн көрсөтүлгөн арызды Борбордук шайлоо комиссиясынын

тиешелүү аймактык шайлоо комиссиясындагы системалык администраторуна токтоосуз өткөрүп берет.

Шайлоочу мыйзамдарда белгиленген тартипте авторлоштуруудан өтүп, мамлекеттик порталдагы “шайлоочунун кабинети” деген сервис аркылуу электрондук түрдө да арыз берүүгө укуктуу.

Шайлоочунун бул арызына жооп арызды берүүдө тиешелүү шайлоо комиссиясы 7 календардык күндөн кечиктирбестен шайлоочу көрсөткөн дарек боюнча кагаз жүзүндө же электрондук түрдө билдирүү жиберет.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 13-беренеси)

Шайлоочулардын тизмесиндеги катаны өзгөртүү үчүн арыз берүү мөөнөтү качан аяктайт?

Шайлоочулардын тизмесиндеги каталар жана так эместиктер жөнүндө шайлоочулардын арыздарын кабыл алуу добуш берүү күнүнө 15 календардык күн калганда токтотулат. Арыздарды текшерип чыккандан кийин Борбордук шайлоо комиссиясы шайлоочулардын акыркы тизмесин түзөт.

Борбордук шайлоо комиссиясы добуш берүү күнүнө чейин 10 күн калганда быйгарым укуктуу мамлекеттик органга жабдуулардын комплекттерин даярдоо үчүн шайлоочулардын электрондук түрдөгү акыркы тизмесин берет.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 13-беренеси)

II. Жарандардын шайлоо укуктары

Айылдык/шаардык кеңештин депутаты болуп кимдер шайлана алат?

21 жаш куракка толгон, жалпы орто билимден төмөн эмес билими бар, жергиликтүү кеңешке шайлоо өткөрүлүп жаткан тиешелүү айылдык аймактын же шаардын жергиликтүү жамаатынын мүчөсү айылдык же шаардык кеңештин депутаты болуп шайланууга укуктуу.

Ошол эле маалда сот тарабынан аракетке жөндөмсүз деп таанылган же соттун мыйзамдуу күчүнө кирген өкүмү боюнча эркиндигинен ажыратуу жайларында кармалып турган жарандар, ошондой эле мыйзамда белгиленген тартипте соттуулугу жоюлбаган адамдар жергиликтүү кеңештин депутаты болуп шайланууга укугу жок.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 3-беренеси)

Добуш берүүгө укуктуу жергиликтүү жамааттын мүчөлөрү кимдер?

Тиешелүү айылдык аймактын же шаардын аймагында туруктуу жашаган жана жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүүдө жалпы кызыкчылыктар боюнча жергиликтүү жамаат менен байланышы бар Кыргыз Республикасынын жараны ушул жергиликтүү жамааттын мүчөсү болуп саналат.

Шайлоочунун жергиликтүү жамааттагы мүчөлүгү жашаган жерин каттоо жөнүндө жарандын паспортундагы, паспорттун чибинде жазылган белги менен, же болбосо добуш берүү күнүнө чейинки 60 күндөн кем эмес мөөнөттө жүргүзүлгөн жашаган жеринин дарегин Кыргыз Республикасынын жарандарынын улуттук паспортторунун мамлекеттик реестринде (УПМР) каттоо менен аныкталат.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 2-беренеси)

Айылдык/шаардык кеңештин депутаттарын кимдер шайлай алат?

Шайлоо өткөрүлүп жаткан тиешелүү айылдык аймактын же шаардын жергиликтүү жамаатынын мүчөлөрү болуп саналган, 18 жашка толгон Кыргыз Республикасынын жарандары жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо укугуна ээ.

Кылмыш жасоого шектүүлөр жана айыпталуучулар катары кармоо жайларында кармалып турган Кыргыз Республикасынын жарандары, алар шайлоо өтүп жаткан айылдык аймактын же шаардын

аймагында туруктуу жашаган жана алардын камакта кармоо жайлары ушул айылдык аймактын же шаардын аймагында жайгашкан шартта камакта кармоо жайларында добуш берүүгө укуктуу.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 3-беренеси)

Айылдык/шаардык кеңештин депутаттарын шайлоого кимдердин укугу жок?

Сот тарабынан аракетке жөндөмсүз деп таанылган же соттун мыйзамдуу күчүнө кирген өкүмү боюнча эркиндигинен ажыратуу жайларында кармалып турган жарандар шайлоого укуксуз.

Шайлоо өткөрүлүп жаткан тиешелүү айылдык аймактын же шаардын аймагында жайгаштырылган аскер бөлүктөрүнүн мөөнөттүү кызмат өтөгөн аскер кызматчылары, өзүнүн туруктуу жашаган жеринен тышкары альтернативдүү кызмат өтөгөн адамдар, ошондой эле тиешелүү жергиликтүү жамааттын мүчөлөрү болуп саналбаган, окутуунун күндүзгү формасынын студенттери жана аспиранттар иш жүзүндө жайгашкан жери (кызматы, окуусу) боюнча жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоого катышпайт.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 3-беренеси)

Жарандар аралыктан добуш бере алабы?

Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоону өткөрүүдө аралыктан, электрондук добуш берүү колдонулушу мүмкүн. Аралыктан, электрондук добуш берүүнүн тартибин Кыргыз Республикасынын Шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча борбордук комиссиясы (мындан ары – Борбордук шайлоо комиссиясы) бекитет.

Аралыктан, электрондук добуш берүү шайлоочулардын тизмесине киргизилген, бирок туруктуу катталган жери боюнча шайлоо участкасында добуш берүү мүмкүндүгү болбогон жана аралыктан, электрондук добуш берүүгө катышуу жөнүндө арыз берген жарандардын шайлоо укугун ишке ашырууну камсыздоо үчүн багытталган.

Аралыктан, электрондук добуш берүүгө катышуу үчүн шайлоочу биометриялык идентификациядан өтүү менен же болбосо мыйзамдарда белгиленген тартипте мамлекеттик порталдагы “Шайлоочунун кабинети” сервисі аркылуу авторлоштуруудан өтүү менен, добуш берүү күнүнө чейин 15 календардык күндөн кечиктирбестен тиешелүү шайлоо комиссиясына аралыктан, электрондук формада добуш берүү ниети жөнүндө арыз менен кайрылууга тийиш.

Аралыктан, электрондук добуш берүүгө катышуучулардын тизмесине киргизилген шайлоочу электрондук добуш берүү форматы боюнча гана добуш берүүгө укуктуу.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 32-Іберенеси)

Добуш берүү күнү келүүгө мүмкүнчүлүгү жок жарандар мөөнөтүнөн мурда добуш бере алышабы?

Жок, бере алышпайт. Шайлоочу өлкөдөн же шаардан/айылдык аймактан чыгып кеткен учурда же добуш берүү күнү шайлоо участогуна келүүгө мүмкүнчүлүгү болбогон башка себептерден улам мөөнөтүнөн мурда добуш берүүнүн бул тартиби чыгарылган.

Эгерде шайлоочулар добуш берүү күнү шайлоо участогуна ден соолугуна же башка жүйөлүү себептерге байланыштуу келе албаса, добуш берүү үчүн жайдан тышкары жерде добуш бере алабы?

Ооба, бере алат, бирок төмөнкү шайлоочулар гана:

- шайлоочулардын тизмесине киргизилген, бирок ден соолугунун абалы же майыптыгы боюнча добуш берүү үчүн шайлоо участкасына келе албаган шайлоочулар;

- добуш берүү күнү ооруканаларда, шектүүлөр жана айыпталуучулар кармалган жайларда камалып турган шайлоочулар;

- алыскы жана жетүүгө кыйын райондордо жайгашкан жерлерде, мал чарбасынын алыскы аймактарында убактылуу жашаган шайлоочулар;

- өзгөчө учурларда тиешелүү аймактык шайлоо комиссиясынын чечим боюнча калктуу конуштардан алыс обочолонгон жерлерде жайгашкан аскер бөлүктөрүндө шайлоо күнү кызмат өтөп жаткан аскер кызматчылары, шайлоо күнү кызмат өтөп жаткан ички иштер органдарынын кызматкерлери, эгерде алар шайлоо участкасынын аймагында туруктуу жашаса, ага өзүнүн жайгашкан жери боюнча алардын убактылуу турган жери кирет;

- иштин үзгүлтүксүз цикли менен ишканаларда иштеген шайлоочулар;

- вахта ыкмасы менен иштеген шайлоочулар.

Эгерде шайлоо өткөрүлүп жаткан шайлоо участогу шайлоочулар жашаган аймакта орун алса, жогоруда саналган учурларда шайлоочулар добуш берүү үчүн жайдан тышкары жерде добуш беришет.

Участкалык шайлоо комиссиялары мындай шайлоочуларга добуш берүү күнүнө чейин бир календардык күн калганда добуш берүү үчүн жайдан тышкары добуш берүү мүмкүнчүлүгүн камсыз кылууга милдеттүү.

Мындай учурда добуш берүү үчүн жайдан тышкары жерде добуш берүү шайлоо күнүнө чейин бир календардык күн калганда саат 8ден 20:00гө чейинки мезгилде гана жана шайлоочунун добуш берүү үчүн жайдан тышкары жерде добуш берүү мүмкүнчүлүгүн түзүү жөнүндө жазуу жүзүндөгү кайрылуусунун негизинде гана жүргүзүлөт.

Шайлоочу арызды участкалык шайлоо комиссиясы түзүлгөндөн кийин каалаган убакта, бирок добуш берүү күнүнө чейин 3 календардык күндөн кечиктирилбестен бере алат.

Добуш берүү үчүн жайдан тышкары жерде добуш берүүгө мүмкүнчүлүк түзүү жөнүндө арызда шайлоочу добуш берүү үчүн жайга келе албай тургандыгынын себеби жана шайлоочу жөнүндө маалыматтар көрсөтүлүүгө тийиш.

Участкалык шайлоо комиссиясы берилген бардык арыздарды атайын реестрге каттайт.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 33-беренеси)

IV. Шаардык кеңештердин депутаттыгына талапкерлердин тизмесин көрсөтүүнүн жана каттоонун тартиби

Шаардык кеңештердин депутаттыгына талапкерлерди көрсөтүү качан башталып, кайсы маалда аяктайт?

Шаардык кеңештердин депутаттыгына талапкерлерди көрсөтүү шайлоо дайындалган күндөн башталат жана шайлоо күнүнө 40 календардык күн калганда, жергиликтүү убакыт боюнча саат 18:00гө чейин аяктайт.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 49-беренеси)

Шаардык кеңештердин депутаттыгына талапкерлерди көрсөтүү укугу кимдерге таандык?

Шаардык кеңештерге талапкерлерди көрсөтүү укугу саясий партияларга гана таандык.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 49-беренеси)

Шаардык кеңештерге талапкерлерди көрсөтүүнүн тартиби кандай?

Шаардык кеңештердин депутаттыгына талапкерлерди көрсөтүү саясий партиянын съездинде (конференциясында), анын регионалдык бөлүмүнүн чогулушунда (конференциясында) жүзөгө ашырылат.

Шаардык кеңештердин депутаттыгына талапкерлерди көрсөтүү жөнүндө саясий партиянын чечими жашыруун добуш берүү жолу менен кабыл алынат.

Шаардык кеңештерге талапкерлердин тизмелерин түзүүдө саясий партиялар төмөндөгүлөрдүн өкүлчүлүгүн эске алууга милдеттүү:

- бир жыныстагы адамдардын 70 пайызынан ашык эмес, мында саясий партиядан көрсөтүлгөн талапкерлердин тизмелеринде аялдардын жана эркектердин кезектеги айырмасы эки позициядан ашпоого тийиш;

- 1ден кем эмес талапкер – ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү адамдар болууга тийиш.

Мында саясий партия шаардык кеңештерге шайлоо боюнча пропорциялуу система боюнча – ар бир бирдиктүү шайлоо округу боюнча ошол жергиликтүү кеңеш үчүн белгиленген депутаттык мандаттардын санынан ашпаган сандагы талапкерлерди көрсөтүүгө укуктуу.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 49-беренеси)

Аймактык шайлоо комиссиясына талапкерлердин тизмесин ким берет?

Бирдиктүү шайлоо округу боюнча саясий партия көрсөткөн талапкерлердин тизмесин шайлоо күнүнө 40 календардык күн калганда, жергиликтүү убакыт боюнча саат 18ге чейин саясий партиянын ыйгарым укуктуу өкүлү аймактык шайлоо комиссиясына басма түрүндө жана электрондук алып жүрүүчүдө берет.

Бирдиктүү шайлоо округу боюнча талапкерлердин тизмесин көрсөтүү жөнүндө саясий партиянын чечими саясий партиянын же партиянын аймактык бөлүмүнүн жетекчисинин коюлган колу жана саясий партиянын мөөрү менен ырасталат.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 49-беренеси)

Талапкердин соттолгондугу бар экендиги (же жоктугу) жөнүндө маалыматты ким берет?

Талапкерлер жөнүндө маалыматтарды текшерүүдө ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдар (КР ИИМ) Борбордук шайлоо комиссиясы бекиткен форма боюнча талапкердин соттолгондугу бар экендиги (же жоктугу) жөнүндө расмий жазуу жүзүндөгү корутундуларды Борбордук шайлоо комиссиясына берет.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 49-беренеси)

Шаардык кеңештин депутаттыгына талапкерлердин тизмесин каттоо үчүн кандай документтер берилет?

Шаардык кеңештердин депутаттыгына талапкерлердин тизмесин каттоо үчүн саясий партиялардын ыйгарым укуктуу өкүлдөрү шайлоо күнүнө чейин 40 календардык күн калгандан кечиктирбестен, жергиликтүү убакыт боюнча саат 18ге чейин тиешелүү аймактык шайлоо комиссиясына төмөнкүлөрдү берет:

1) партиянын аталышын көрсөтүү менен талапкерлердин тизмесин көрсөтүү жөнүндө саясий партиянын чечимин;

2) талапкерлердин тизмесине киргизилген ар бир талапкер толтурган өзүн талапкерлеринин тизмесине киргизүүгө макулдугу жөнүндө арызын жана өзү жөнүндө маалыматтар бар атайын форманы (биографиялык жана башка маалыматтарды);

3) талапкерлердин паспортторунун көчүрмөлөрүн, иштеген же окуган жеринен маалыматтарын;

4) саясий партия шайлоо күрөөсүн төккөндүгүн ырастаган документти;

5) башка мамлекеттин жарандыгы жоктугу жөнүндө декларацияны;

б) ар бир талапкер толтурган, мыйзамдарда белгиленген формадагы жеке маалыматтарды жыйноого жана текшерүүгө макулдукту.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 53-беренеси)

Аймактык шайлоо комиссиясы документтерди каттаганга чейин аларды канча күн текшерет?

Аймактык шайлоо комиссиясы документтерди кабыл алган күндөн тартып, 10 календардык күндүн ичинде талапкерлердин тизмесин көрсөтүү тартиби Мыйзамдын талаптарына шайкеш келгенин текшерет жана талапкерлердин тизмесин каттоо жөнүндө чечим кабыл алат же болбосо каттоодон баш тартуу жөнүндө жүйөлөштүрүлгөн чечим чыгарат.

Мында шайлоо комиссиясы документтерде талапкерлердин тизмесин каттоо үчүн тоскоолдук болуп саналган толук эместиктерди

жана (же) шайкеш келбестиктерди тапса, шайлоо комиссиясы документтер алынгандан кийин 48 сааттын ичинде саясий партияга бул шайкеш келбестиктер жөнүндө кабарлоого милдеттүү.

Саясий партия маалымдоо алынган учурдан тартып 48 сааттын ичинде зарыл болгон өзгөртүүлөрдү киргизүүгө жана оңдолгон документтерин тиешелүү аймактык шайлоо комиссиясына берүүгө укуктуу.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 53-беренеси)

Шаардык кеңештерге талапкерлердин тизмесин каттоо мөөнөтү качан аяктайт?

Депутаттыкка талапкерлердин тизмесин каттоо шайлоо күнүнө чейин 30 календардык күн калганда аяктайт.

Аймактык шайлоо комиссиясы талапкерлердин тизмесин каттоодон баш тартуу жөнүндө чечим кабыл алган учурда каттоодон баш тартуунун негиздерин баяндоо менен шайлоо комиссиясынын чечиминин көчүрмөсүн саясий партиянын шайлоо комиссияларындагы ыйгарым укуктуу өкүлүнө чечим кабыл алган учурдан тартып бир сутканын ичинде берүүгө милдеттүү.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 53-беренеси)

Кандай учурларда шаардык кеңештерге талапкерлердин тизмесин каттоодон баш тартылышы мүмкүн?

Талапкерлердин тизмесин каттоодо төмөнкүлөр баш тартуу үчүн негиз боло алат:

- талапкерлердин тизмесин каттоо үчүн зарыл болгон документтерди бербөө,

- талапкерликке көрсөтүүнүн Мыйзам менен каралган тартибин сактабоо;

- талапкерде же талапкерлердин тизмесине киргизилген талапкерлерде пассивдүү шайлоо укугунун жоктугу;

- ушул шайлоодо талапкерди башка саясий партиянын тизмесинде катталгандыгынын фактысынын бар экендиги;

- саясий партиянын өзүнүн шайлоо фондун түзбөгөндүгү;
- талапкердин башка мамлекеттин жарандыгына таандыктыгынын же болбосо анда Кыргыз Республикасынын жарандыгынын жоктугу.

Эгерде саясий партиянын ыйгарым укуктуу өкүлү каттоо үчүн зарыл бардык документтерди бербесе, бирок аларды каттоо мөөнөтү аяктаганга чейин кошумча берсе, аймактык шайлоо комиссиясы талапкерлердин тизмесин каттоого милдеттүү.

Талапкерлердин тизмесине киргизилген айрым талапкерлерге карата каттоодон баш тартуу үчүн негиздердин болушу аларды ырасталган талапкерлердин тизмесинен чыгарып салуу үчүн гана негиз болуп бериши мүмкүн.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 53-беренеси)

Талапкерлердин тизмесин көрсөткөн саясий партиялар каттоодон баш тартуу жөнүндө чечимге даттана алышабы?

Даттана алышат. Талапкерлердин тизмесин каттоодон баш тартуу жөнүндө чечимге Борбордук шайлоо комиссиясына же сотко даттанууга болот.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 53-беренеси)

Талапкерлердин тизмесинде турган талапкер шайлоого катышуудан баш тартууга укугу барбы?

Талапкерлердин тизмесинде турган талапкер каалаган маалда, бирок добуш берүү күнүнө чейин 3 күн калгандан кечиктирбестен аймактык шайлоо комиссиясына бул тууралуу жазуу жүзүндө арыз берүү менен шайлоого андан ары катышуудан баш тартууга укуктуу.

Шайлоого андан ары катышуудан баш тартуу жөнүндө арызды талапкер жеке өзү жазуу жүзүндө берүүгө тийиш. Талапкерде арызды жеке өзү берүүгө мүмкүнчүлүгү болбогон учурда саясий партиянын, талапкердин ыйгарым укуктуу өкүлү аймактык шайлоо комиссиясына талапкердин нотариалдык жактан күбөлөндүрүлгөн арызын берет.

Аймактык шайлоо комиссиясы аны талапкерлердин тизмесинен чыгаруу жөнүндө чечим кабыл алат.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 54-беренеси)

Саясий партия талапкерлердин тизмесин чакыртып алууга жана шайлоого катышуудан баш тартууга укугу барбы?

Саясий партия ар кандай убакта, бирок добуш берүү күнүнө чейин 3 календардык күндөн кечиктирбестен аймактык шайлоо комиссиясына жазуу жүзүндөгү арыз берүү менен талапкерлердин тизмесин чакыртып алууга жана шайлоого катышуудан баш тартууга же болбосо талапкерди (талапкерлерди) тизмеден чыгарып салууга укуктуу.

Бул учурда талапкерлердин тизмесин каттаган шайлоо комиссиясы тиешелүүлүгүнө жараша төмөнкү чечимдерди кабыл алууга милдеттүү:

- талапкерлердин тизмесин каттоодон баш тартуу жөнүндө;
- талапкерди (талапкерлерди) талапкерлердин тиешелүү тизмесинен алып салуу жөнүндө.

Мындай учурда талапкерлердин талапкерлердин тизмесине жайгаштыруунун кезеги өзгөрүлөт. Мында талапкерлердин тизмесинен алынып салынган талапкердин ордуна талапкерлердин тизмесине аны менен бир жыныстагы талапкер киргизилет.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 54-беренеси)

V. Айылдык кеңештердин депутаттыгына талапкерлерди көрсөтүүнүн жана каттоонун тартиби

Айылдык кеңештердин депутаттыгына талапкерлерди көрсөтүү качан башталып, кайсы маалда бүтөт?

Айылдык кеңештердин депутаттыгына талапкерлерди көрсөтүү шайлоо округдарынын тизмеси расмий жарыялангандан күндөн тартып башталат жана шайлоо күнүнө чейин 30 календардык күн мурун, жергиликтүү саат 18ге чейин аяктайт.

("Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө" КР Мыйзамынын 49-беренеси)

Айылдык кеңештерге талапкерлерди көрсөтүү укугу кимдерге таандык?

Айылдык кеңештерге көрсөтүү укугу төмөнкүлөргө таандык:

- саясий партияларга;
- өзүн өзү көрсөтүү жолу менен жарандарга.

("Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө" КР Мыйзамынын 49-беренеси).

Саясий партиянын айылдык кеңештерге талапкерлерди көрсөтүүсүнүн тартиби кандай?

Саясий партия айылдык кеңештерге - ар бир көп мандаттуу шайлоо округу боюнча ал округ боюнча белгиленген мандаттардын санынан ашпаган сандагы талапкерлерди көрсөтүүгө укуктуу.

Саясий партиянын айылдык кеңештердин депутаттыгына талапкерлерди көрсөтүү жөнүндө чечими жашыруун добуш берүү менен кабыл алынат.

Айылдык кеңештердин депутаттыгына талапкерлерди көрсөтүү саясий партиянын съездинде (конференциясында), анын регионалдык бөлүмүнүн чогулушунда (конференциясында) жүзөгө ашырылат.

Көп мандаттуу шайлоо округу боюнча айылдык кеңештерге саясий партия көрсөткөн талапкерлерди саясий партиянын ыйгарым укуктуу өкүлү аймактык шайлоо комиссиясына Мыйзамда көрсөтүлгөн мөөнөттө басма түрүндө жана электрондук алып жүрүүчүдө берет.

Айылдык кеңештерге талапкерлерди көрсөтүү жөнүндө саясий партиянын чечими саясий партиянын же партиянын аймактык бөлүмүнүн жетекчисинин коюлган колу жана саясий партиянын мөөрү менен ырасталат.

("Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө" КР Мыйзамынын 49-беренеси)

Талапкерлердин айылдык кеңештерге өзүн өзү көрсөтүүсүнүн тартиби кандай?

Өзүн өзү көрсөтүү тартибинде айылдык кеңештин депутаттыгына талапкерди көрсөтүү тиешелүү аймактык шайлоо комиссиясына талапкер болуп көрсөтүлүүгө ниеттенгендиги жөнүндө жарандын арыз берүү жолу менен жүргүзүлөт.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 49-беренеси)

Айылдык кеңештердин депутаттыгына талапкерлерди каттоо үчүн аймактык шайлоо комиссиясына кандай документтер берилет?

Айылдык кеңештердин депутаттыгына талапкерлерди каттоо үчүн талапкерлердин ыйгарым укуктуу өкүлдөрү добуш берүү күнүнө 30 календардык күн калгандан кечиктирбестен, жергиликтүү убакыт боюнча саат 18ге чейин аймактык шайлоо комиссиясына төмөнкүлөрдү берет:

- талапкерди саясий партия көрсөткөн учурда – партиянын аталышын көрсөтүү менен талапкерлерди көрсөтүү жөнүндө саясий партиянын чечимин;

- өзүн өзү көрсөткөн учурда – өзүн өзү көрсөтүү жөнүндө арызды;

- өзү жөнүндө маалыматтары (биографиялык жана башка маалыматтар) менен талапкер толтурган атайын форманы;

- талапкердин паспортунун көчүрмөсүн;

- башка мамлекеттин жарандыгы жоктугу жөнүндө документти;

- талапкер толтурган жеке маалыматтарды чогултууга жана текшерүүгө макулдукту.

Шайлоо комиссиясы документтерди берген талапкердин ыйгарым укуктуу өкүлүнө бул документтерди алгандыгын жазуу жүзүндө ырастама берүүгө милдеттүү.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 60-беренеси)

Аймактык шайлоо комиссиясы айылдык кеңештерге талапкерди каттоо үчүн документтерди канча күндө текшерет?

Аймактык шайлоо комиссиясы документтерди кабыл алган күндөн тартып 10 календардык күндүн ичинде талапкерлерди көрсөтүүнүн тартиби Мыйзамдын талаптарына шайкеш келгенин текшерет жана талапкерди каттоо жөнүндө чечимди же болбосо каттоодон баш тартуу жөнүндө жүйөлөштүрүлгөн чечимди кабыл алат.

Мында шайлоо комиссиясы документтерде талапкерлерди каттоо үчүн тоскоолдук болуп саналган толук эместиктерди жана (же) шайкеш келбестиктерди тапса, шайлоо комиссиясы документтер алынгандан кийин 48 сааттын ичинде бул кемчиликтер жөнүндө талапкерге кабарлоого милдеттүү. Талапкер маалымдама алынган учурдан тартып 48 сааттын ичинде зарыл өзгөртүүлөрдү киргизүүгө жана тиешелүү аймактык шайлоо комиссиясына ондолгон документтерди берүүгө укуктуу.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 60-беренеси)

Айылдык кеңештерге талапкерлерди каттоодон кандай учурларда баш тартылышы мүмкүн?

Талапкерди каттоодон баш тартуу үчүн төмөнкүлөр негиз болушу мүмкүн:

- талапкерди каттоо үчүн Мыйзамга ылайык зарыл болгон документтерди бербөө, ошондой эле талапкерди көрсөтүүнүн Мыйзам менен каралган тартибин сактабоо;

- талапкерде пассивдүү шайлоо укугунун жоктугу;

- ушул шайлоодо талапкердин башка шайлоо округунда катталгандыгынын фактысынын бардыгы;

- талапкердин башка мамлекеттин жарандыгына таандуулугу же болбосо анда Кыргыз Республикасынын жарандыгынын жоктугу.

Талапкерди каттоодон баш тартуу жөнүндө чечим кабыл алынган учурда аймактык шайлоо комиссиясы аны кабыл алган учурдан тартып бир сутканын ичинде талапкерге, талапкердин ыйгарым укуктуу өкүлүнө каттоодон баш тартуунун негиздерин

баяндоо менен аймактык шайлоо комиссиясынын чечиминин көчүрмөсүн берүүгө милдеттүү.

Айылдык кеңештин депутаттыгына талапкер каттоо үчүн анык эмес маалыматтарды берген фактыны белгилөө же аныктоо шайлоо процессинин кандай гана баскычы болбосун каттоону жокко чыгарууга алып келет.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 60-беренеси).

Айылдык кеңештерге талапкерлерди каттоо мөөнөтү качан бүтөт?

Жергиликтүү кеңештердин депутаттыгына талапкерлерди каттоо добуш берген күнгө чейин 20 календардык күн калганда бүтөт.

Аймактык шайлоо комиссиясы талапкерлерди каттоо күнүнөн тартып 2 календардык күндүн ичинде талапкерлерге аны каттоонун датасын көрсөтүү менен талапкердин тиешелүү ырастамасын берет. Талапкерлерди каттоо мөөнөтү аяктаган күндөн тартып 5 календардык күндүн ичинде талапкерлердин фамилиясын, аты-жөнүн, туулган жылын, ээлеген кызматын (ишинин түрүн), жашаган жерин көрсөтүү менен депутаттыкка катталган талапкерлер жөнүндө маалыматтарды басма сөздө жарыялайт.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 60-беренеси)

Талапкерлер каттоодон баш тартуу жөнүндө чечимге даттана алышабы?

Даттана алышат. Талапкерлерди каттоодон баш тартуу жөнүндө чечимге Борбордук шайлоо комиссиясына же сотко даттанууга болот.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 60-беренеси)

Айылдык кеңештерге шайлоодо аялдар үчүн шайлоо округдары боюнча мандаттарды резервге калтыруунун тартиби кандай?

Айылдык кеңештердин депутаттарын шайлоону өткөрүү үчүн ар бир айылдык кеңеш боюнча аялдар үчүн айылдык кеңештин депутаттарынын мандаттарынын 30 пайыздан аз эмеси резервге калтырылат.

Шайлоо округунда резервге калтырылган мандаттардын саны тиешелүү шайлоо округундагы мандаттардын жалпы санына жараша болот:

- 2 мандаттуу шайлоо округунда 1 мандат резервге калтырылат;
- 3 мандаттуу шайлоо округунда 1 мандат резервге калтырылат;
- 4 мандаттуу шайлоо округунда 2 мандат резервге калтырылат;
- 5 мандаттуу шайлоо округунда 2 мандат резервге калтырылат;
- 6 мандаттуу шайлоо округунда 2 мандат резервге калтырылат;
- 7 мандаттуу шайлоо округунда 3 мандат резервге калтырылат;
- 8 мандаттуу шайлоо округунда 3 мандат резервге калтырылат;
- 9 мандаттуу шайлоо округунда 3 мандат резервге калтырылат;
- 10 мандаттуу шайлоо округунда 3 мандат резервге калтырылат;
- 11 мандаттуу шайлоо округунда 4 мандат резервге калтырылат;
- 12 мандаттуу шайлоо округунда 4 мандат резервге калтырылат;
- 13 мандаттуу шайлоо округунда 4 мандат резервге калтырылат;
- 14 мандаттуу шайлоо округунда 5 мандат резервге калтырылат;
- 15 мандаттуу шайлоо округунда 5 мандат резервге калтырылат;
- 16 мандаттуу шайлоо округунда 5 мандат резервге калтырылат.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 59-1 беренеси)

VI. Талапкердин статусу

Кандай учурда талапкер өзүнүн кызматтык же кызматтык ыйгарым укуктарын аткарууну токтото турат?

Талапкер көрсөтүлгөн учурдан тартып шайлоонун жыйынтыктары аныкталганга чейин кызмат ордундагы же кызматтык ыйгарым укуктарын аткарууну токтото турат, эгерде ал төмөнкүлөрдүн тизмесине кирсе:

- 1) мамлекеттик кызматтын түрүнө (жарандык, аскердик, укук коргоо, дипломатиялык) карабастан, мамлекеттик кызматчы болсо;
- 2) муниципалдык кызматчы болсо;
- 3) жалпыга маалымдоо каражаттарынын кызматкери болсо;
- 4) мамлекеттик же муниципалдык мекемелердин жетекчиси болсо.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 17-беренеси)

Шайлоо кампаниясынын учурунда талапкерлердин негизги иштеген жери боюнча эмгек акысы сакталабы?

Талапкер иштеген, кызмат өтөгөн мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, ишканалардын, мекемелердин, уюмдардын жетекчилери, аскердик бөлүктөрдүн командирлери жана органдардын башка тиешелүү кызмат адамдары талапкер арыз менен кайрылган учурдан баштап 3 календардык күндүн ичинде анын орточо эмгек акысын менчигинин түрүнө карабастан мекеменин, ишкананын, уюмдун эсебинен сактоо менен анын кызматтык ыйгарым укуктарын аткаруусун билдирме менен токтотууга милдеттүү.

Талапкерлер же болбосо алардын ыйгарым укуктуу өкүлдөрү, саясий партиялардын ыйгарым укуктуу өкүлдөрү аймактык шайлоо комиссиясына талапкерди көрсөткөн күндөн баштап 5 календардык күндөн кечиктирбестен тиешелүү буйруктардын (тескемелердин) күбөлөндүрүлгөн көчүрмөлөрүн, талапкерлердин тизмесин берет.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 17-беренеси).

Кандай учурда талапкер өзүнүн кызматтык же кызматтык ыйгарым укуктарын аткарууну токтотот?

Талапкер көрсөтүлгөн учурдан тартып кызмат ордундагы же кызматтык ыйгарым укуктарын аткарууну токтотот, эгерде ал төмөнкүлөрдүн тизмесине кирсе:

- 1) мамлекеттик саясий кызматчы болсо;
- 2) жергиликтүү кеңештин депутатын кошпогондо, муниципалдык саясий кызматчы болсо;
- 3) 30 пайыздан ашык мамлекеттик (муниципалдык) үлүш менен катышкан мамлекеттик, муниципалдык ишкананын, юридикалык жактын жана алардын бөлүмдөрүнүн жетекчиси болсо.

Талапкерлер же болбосо алардын ыйгарым укуктуу өкүлдөрү, саясий партиялардын ыйгарым укуктуу өкүлдөрү талапкерди, талапкерлердин тизмесин көрсөткөн күндөн баштап 5 календардык күндөн кечиктирбестен өздөрүнүн кызматтык же кызматтык ыйгарым укуктарын токтотуу жөнүндө тиешелүү буйруктардын (тескемелердин) күбөлөндүрүлгөн көчүрмөлөрүн аймактык шайлоо комиссиясына берет.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 17-беренеси).

Талапкердин статусуна байланыштуу кандай укуктар жана кепилдиктер бар?

Шайлоону өткөрүү убагында катталган талапкер администрациянын (иш берүүчүнүн) демилгеси боюнча ишинен (кызматынан) бошотулбайт же анын макулдугусуз башка ишке (кызматка) которулбайт, аскер кызматына чакырылбайт.

Катталган талапкердин шайлоого катышкан мезгили ал талапкер болуп катталганга чейин иштеген адистиги боюнча жаппы эмгек стажына эсептелет.

Катталган талапкер шайлоо комиссиясы шайлоонун жыйынтыктарын жалпыга маалымдоо каражаттарында расмий жарыяланган күнгө чейин аймактык шайлоо комиссиясынын макулдугусуз, кылмыш жасаган жеринде кармалган учурларды кошпогондо, жазык жоопкерчилигине тартылбайт, кармалбайт,

камакка алынбайт же сот тартибинде берилүүчү чараларга дуушар кылынбайт.

Катталган талапкер аймактык шайлоо комиссиясы шайлоонун жыйынтыктарын жалпыга маалымдоо каражаттарына расмий жарыялаган учурдан тартып, ал эми мөөнөтүнөн мурда шайлоодон чыгып калганда - шайлоодон чыгып калган учурдан баштап талапкердин статусу менен байланышкан укуктарын жоготот жана милдеттеринен бошотулат.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 17-беренеси)

VII. Ишенимдүү өкүлдөр

Ишенимдүү адамдарды ким дайындайт жана аларды каттоону ким жүргүзөт?

Талапкер, саясий партиялар өздөрүнүн ишенимдүү өкүлдөрүн дайындоого укуктуу.

Ишенимдүү өкүлдөрдү каттоону талапкерлерди, талапкерлердин тизмесин каттаган аймактык шайлоо комиссиялары жүргүзөт.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 18-беренеси)

Ишенимдүү өкүлдөрдү каттоо үчүн кандай документтер талап кылынат?

Ишенимдүү өкүлдөрдү каттоо үчүн талапкерлер, саясий партиялар добуш берүү күнүнө 3 календардык күндөн кечиктирбестен, жергиликтүү убакыт боюнча саат 18:00гө чейин аймактык шайлоо комиссиясына төмөнкү документтерди беришет:

1) талапкердин жазуу жүзүндөгү арызын, саясий партиянын сунуштамасын жана ишенимдүү адам болууга макулдук берген жарандын өзүнүн арызын;

2) инсандыгын тастыктаган документтерди, негизги иштеген жери (ишинин түрү) жөнүндө маалыматтарды, туруктуу жашаган жеринин толук дарегин жана ыйгарым укуктуу адам менен байланыш жолдорун.

Зарыл документтер берилгенден кийин ишенимдүү өкүлдөрдү каттоо талапкерди, талапкерлердин тизмесин каттаган шайлоо комиссиясы тарабынан токтоосуз жүргүзүлөт.

Шайлоо комиссиясы ишенимдүү өкүлгө Борбордук шайлоо комиссиясы белгилеген үлгүдөгү күбөлүктү берет.

Ишенимдүү өкүлдөр аларга талапкерлер, саясий партиялар берген ыйгарым укуктардын чектеринде аракеттенишет.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 18-беренеси)

Кимдер талапкердин, саясий партиялардын ишенимдүү өкүлү боло албайт?

Төмөнкүлөр ишенимдүү өкүл боло алышпайт:

- Жогорку Кеңештин депутаттары,
- жергиликтүү кеңештин депутаттары,
- Жогорку Кеңештин депутаттыгына талапкерлер,
- жергиликтүү кеңештин депутаттыгына талапкерлер,
- саясий, атайын мамлекеттик кызмат орундарын жана саясий муниципалдык кызмат орундарын ээлеген кызматкерлер,
- мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматчылар,
- шайлоо комиссияларынын мүчөлөрү,
- судьялар, укук коргоо жана фискалдык органдардын кызматкерлери,
- диний ишмерлер,
- чет өлкөлүк жарандар жана жарандыгы жок адамдар,
- башка талапкерлердин, саясий партиялардын өкүлдөрү.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 18-беренеси)

Ишенимдүү өкүлдөр кандай укуктарга ээ?

Ишенимдүү өкүлдөр төмөнкүлөргө укуктуу:

1) талапкердин, талапкерлердин тизмесинин шайланышына көмөктөшүүчү үгүт жана башка иштин ар кандай мыйзам менен жол берилген түрлөрү жана мыйзамдуу усулдары менен жүзөгө ашырууга, алардын шайлоо алдындагы программаларын сунуштоого;

2) шайлоо алдындагы чогулуштарда, шайлоочулар менен жолугушууларда чыгып сүйлөөгө, шайлоо алдындагы дебаттар менен дискуссияларга катышууга;

3) шайлоо алдындагы чогулуштарды жана шайлоочулар менен жолугушууларды өткөрүүдө мамлекеттик органдардан жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынан зарыл жардам алууга;

4) шайлоо комиссияларынын жыйналыштарына катышууга;

5) добуш берүүнү өткөрүүдө, шайлоочулардын добуштарын эсептөөдө жана добуш берүүнүн жыйынтыктарын белгилөөдө шайлоо участкаларында болууга;

6) шайлоо комиссияларынын документтери, ошондой эле добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө, шайлоонун жыйынтыктары жөнүндө протоколдор менен таанышууга;

7) шайлоо комиссияларынын чечимдерине жана аракеттерине (аракетсиздигине) даттанууга жана даттануулар менен арыздарды кароого катышууга.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 18-беренеси)

Ишенимдүү өкүлдөр эмнелерди кылууга укуксуз?

Ишенимдүү өкүлдөр төмөнкүлөргө укуксуз:

1) шайлоо комиссияларынын ишине кийлигишүүгө;

2) добуш берилүүчү жайда шайлоо бюллетендерин алып, шайлоочунун өтүнүчү боюнча ал үчүн кол коюуга, ошондой эле, атайын жабдылган жерде же жашыруун добуш берилүүчү бөлмөдө ал үчүн шайлоо бюллетенин толтурууга;

3) эгерде алар ошол жалпыга маалымдоо каражаттарынын редакцияларынын журналисттери, чыгармачыл кызматкерлери же болбосо кызмат адамдары болуп саналса, маалыматтык теле- жана радиoproграммаларды (берүүлөрдү) жүргүзүүгө, шайлоону жалпыга маалымдоо каражаттары аркылуу чагылдырууга катышууга.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 18-беренеси)

Шайлоо өнөктүгү учурунда негизги иштеген жери боюнча ишенимдүү өкүлдөрдүн эмгек акысы сакталабы?

Жок, сакталбайт, бирок администрация (иш берүүчү) ишенимдүү өкүлдөрдүн арызы боюнча ишенимдүү өкүлдөрдүн ыйгарым укуктары токтотулганга чейин эмгек акысын сактабастан өргүү берүүгө милдеттүү.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 18-беренеси)

Ишенимдүү өкүлдөрдүн ыйгарым укуктары качан бүтөт?

Ишенимдүү өкүлдөрдүн дайындаган талапкерлер, саясий партиялар бул жөнүндө шайлоо комиссиясына кабарлоо менен ишенимдүү өкүлдөрдүн каалаган убакта чакыртып алууга укуктуу, шайлоо комиссиясы ишенимдүү өкүлдөрдүн берилген ырастамаларды жокко чыгарат.

Ишенимдүү өкүл ошондой эле каалаган убакта өз демилгеси боюнча өзүнө берилген ырастаманы тиешелүү шайлоо комиссиясына кайтарып берүүгө жана бул жөнүндө аны дайындаган талапкерге, саясий партияга кабарлоо менен өз ыйгарым укуктарын токтотууга укуктуу.

Ишенимдүү өкүлдөрдүн ыйгарым укуктары аларды катталган талапкер деп ыйгарым укук берген талапкерлерди көрсөткөн саясий партия, ошондой эле талапкерлердин тизмесин көрсөткөн саясий партия статусунан ажырашы менен бирге токтотулат.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 18-беренеси)

VIII. Талапкерлердин, саясий партиялардын шайлоо комиссияларындагы өкүлдөрү

Шайлоо комиссияларындагы өкүлдү ким дайындайт?

Талапкер, саясий партия катталгандан кийин анын тек жайын ырастаган документтерди, анын негизги иш орду (ишинин түрү), туруктуу жашаган жеринин толук дареги жана байланыш жолдору жөнүндө маалыматтарды берүү менен тиешелүү аймактык жана

участкалык шайлоо комиссиясына өзүнүн өкүлүн дайындоого укуктуу.

Документтерди добуш берүү күнүнө чейин 3 календардык күндөн кечиктирилбестен, жергиликтүү убакыт боюнча саат 18ге чейин тиешелүү шайлоо комиссиясы кабыл алат.

Бир шайлоо комиссиясына дайындалган шайлоо комиссияларындагы өкүл бир эле мезгилде башка шайлоо комиссиясынын өкүлү боло албайт.

Шайлоо комиссияларындагы өкүлгө тиешелүү шайлоо комиссиясы Борбордук шайлоо комиссиясы белгилеген үлгүдөгү күбөлүктү берет.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 19-беренеси)

Кимдер талапкерлердин, саясий партиялардын шайлоо комиссияларындагы өкүлү боло алат?

21 жаш куракка чыккан, активдүү шайлоо укугуна ээ болгон жана Кыргыз Республикасынын аймагында туруктуу жашаган Кыргыз Республикасынын жараны шайлоо комиссияларындагы өкүл болууга укуктуу.

Шайлоо комиссияларындагы өкүлдүн ыйгарым укуктары ал тиешелүү шайлоо комиссиясында катталган учурдан тартып башталат.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 19-беренеси)

Кимдердин талапкердин, саясий партиялардын шайлоо комиссияларындагы өкүлү болууга укугу жок?

Төмөнкүлөр шайлоо комиссияларындагы өкүл болууга укуксуз:

- Жогорку Кеңештин депутаттары,
- жергиликтүү кеңештин депутаттары,
- Жогорку Кеңештин депутаттыгына талапкерлер,
- жергиликтүү кеңештин депутаттыгына талапкерлер,
- саясий, атайын мамлекеттик кызмат орундарын жана саясий муниципалдык кызмат орундарын ээлеген адамдар,

- мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматчылар,
 - шайлоо комиссияларынын мүчөлөрү,
 - судьялар, укук коргоо жана фискалдык органдардын кызматкерлери,
 - диний ишмерлер,
 - чет өлкөлүк жарандар жана жарандыгы жок адамдар.
- (“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 19-беренеси)***

Шайлоо комиссияларындагы өкүл кандай укуктарга ээ?

Шайлоо комиссияларындагы өкүл төмөнкүлөргө укуктуу:

- 1) шайлоо комиссиясынын жыйналышында каралуучу документтер жана материалдар менен таанышууга;
- 2) шайлоо комиссиясынын жыйналыштарынын күн тартибине анын компетенциясына кирген маселелер боюнча сунуштарды киргизүүгө жана алар боюнча добуш берүүнү өткөрүүнү талап кылууга;
- 3) шайлоо комиссияларынын бардык жыйналыштарына катышууга жана жарыш сөздөргө чыгууга;
- 4) шайлоо комиссиясынын жыйналыштарынын башка катышуучуларына күн тартибине ылайык суроолорду берүүгө жана аларга маңызы боюнча жооп алууга;
- 5) шайлоо комиссиясынын шайлоого түздөн-түз байланыштуу документтери жана материалдары менен таанышууга жана ал документтер менен материалдардын (мыйзам менен белгиленген тартипте андайга таандык кылынган купуя маалыматты камтыган документтер менен материалдарды кошпогондо) көчүрмөлөрүн алууга;
- 6) шайлоочунун инсандыгын ырастоочу документтин анын тек жайына шайкеш келишин жана ага бюллетендин берилишин текшерүүгө;
- 7) шайлоо комиссиясынын аракеттери (аракетсиздиги) жөнүндө жогору турган шайлоо комиссиясына же сотко даттанууга.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 20-беренеси)

Шайлоо комиссияларындагы өкүл эмнелерге укуксуз?

Шайлоо комиссияларындагы өкүл төмөнкүлөргө укуксуз:

- 1) шайлоо комиссиясы жүргүзгөн текшерүүлөргө катышууга;
- 2) түшүндүрмөлөрдү жана көрсөтмөлөрдү берүүгө, шайлоо комиссиясынын атынан билдирүү жасоого;
- 3) добуш берүүнүн жыйынтыктары жана шайлоонун жыйынтыктары жөнүндө протоколдорду түзүүгө;
- 4) шайлоо комиссиясынын ыйгарым укуктарына таандык кылынган чечимдерди кабыл алууда добуш берүүгө катышууга;
- 5) шайлоо комиссиясынын чечимдерине жана протоколдоруна кол коюуга.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 20-беренеси)

Шайлоо комиссияларындагы өкүлдөрдүн ыйгарым укуктары качан токтотулат?

Шайлоо комиссияларындагы өкүлдүн ыйгарым укуктары аны дайындаган субъекттин чечими боюнча каалаган убакта токтотулушу жана башка жакка өткөрүлүп берилиши мүмкүн.

Шайлоо комиссияларындагы өкүлдүн ыйгарым укуктары аны дайындаган субъекттин каттоосу жокко чыгарылган учурда да токтотулушу мүмкүн.

Шайлоо комиссияларындагы өкүлдүн ыйгарым укуктары шайлоонун жыйынтыктары расмий жарыялангандан кийин токтотулат.

Катталган талапкер, талапкерлердин тизмесин каттаган саясий партия тарабынан добуш берүүнүн жыйынтыктары, шайлоонун натыйжалары даттанылган учурда шайлоо комиссияларындагы өкүлдүн ыйгарым укуктары даттануунун негизи боюнча соттун акыркы чечими чыгарылгандан кийин токтотулат.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 20-беренеси)

IX. Талапкерлердин, саясий партиялардын шайлоо комиссияларындагы ыйгарым укуктуу өкүлдөрү

Талапкерлердин, саясий партиялардын ыйгарым укуктуу өкүлдөрүн ким дайындайт?

Талапкерлер, саясий партиялар экиден ашпаган ыйгарым укуктуу өкүлдөрдү дайындайт, алар тиешелүү талапкерлерге, саясий партияларга:

- шайлоого катышууга байланыштуу маселелер боюнча ыйгарым укуктуу өкүл;

- финансылык маселе боюнча ыйгарым укуктуу өкүл.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 21-беренеси)

Талапкердин, саясий партиялардын ыйгарым укуктуу өкүлдөрүн ким каттайт?

Талапкердин, саясий партиянын ыйгарым укуктуу өкүлдөрүнүн тизмеси *ар бир ыйгарым укуктуу өкүлдүн ыйгарым укуктарын, фамилиясын, аты-жөнүн, туулган датасын, паспортунун же анын ордун басуучу документинин сериясы менен номерин жана ал берилген датаны, жашаган жеринин дарегин, негизги ишинин же кызматынын ордун, ээлеген кызматын (негизги иштеген же кызмат кылган жери жок болгон учурда - ишинин түрүн), телефон номерин, ал эми талапкердин каржы маселелери боюнча ыйгарым укуктуу өкүл үчүн - финансы документтерине кол коюу укугун көрсөтүү менен тиешелүү шайлоо комиссиясына тапшырылат.*

Шайлоо комиссиясына тапшырылган көрсөтүлгөн тизмеде саналган ар бир адамдын жогорудагы иштерди жасоого жазуу жүзүндөгү макулдугу да тиркелет. Мында талапкер, саясий партия ыйгарым укуктуу өкүлдүн мыйзамдарга шайкештигин тастыктайт жана берилген маалыматтар үчүн мыйзамдарга ылайык жоопкерчилик алат.

Тиешелүү шайлоо комиссиясы зарыл документтер келип түшкөн күндөн тартып 3 календардык күндүн ичинде ыйгарым укуктуу өкүлдөргө каттоо күбөлүктөрүн берет же болбосо каттоодон баш тартуу жөнүндө жүйөлүү чечимди кабыл алат.

Талапкердин, саясий партиянын ыйгарым укуктуу өкүлү шайлоо комиссиясы ыйгарым укуктуу өкүлдөргө каттоо күбөлүктөрүн бергенден кийин дайындалды деп эсептелинет, ыйгарым укуктуу өкүлдүн укуктарына жана милдеттерине ээ болот.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 21-беренеси)

Кимдер талапкердин, саясий партиялардын ыйгарым укуктуу өкүлү болууга укуксуз?

Төмөнкүлөр ыйгарым укуктуу өкүлдөр болууга укуксуз:

- Жогорку Кеңештин депутаттары,
- жергиликтүү кеңештин депутаттары,
- Жогорку Кеңештин депутаттыгына талапкерлер,
- жергиликтүү кеңештин депутаттыгына талапкерлер,
- саясий, атайын мамлекеттик кызмат орундарын жана саясий муниципалдык кызмат орундарын ээлеп турган адамдар,
- мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматчылар,
- шайлоо комиссияларынын мүчөлөрү,
- судьялар, укук коргоо жана фискалдык органдардын кызматкерлери,
- диний ишмерлер,
- чет өлкөлүк жарандар жана жарандыгы жок адамдар,
- башка талапкерлердин, саясий партиялардын өкүлдөрү.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 21-беренеси)

Шайлоого катышууга байланышкан маселелер боюнча ыйгарым укуктуу өкүл кандай укуктарга ээ?

Шайлоого катышууга байланыштуу маселелер боюнча ыйгарым укуктуу өкүл:

- 1) талапкерди, талапкерлердин тизмесин каттоо үчүн документтерди тиешелүү аймактык шайлоо комиссиясына берет;
- 2) каттоого документтерди кабыл алуу жөнүндө жазуу жүзүндөгү ырастоону (маалымкатты) шайлоо комиссиясынан алат;

3) шайлоо алдындагы үгүттү жүргүзөт, үгүт материалдарын таратат;

3-1) шайлоо алдындагы үгүт иштерин жүргүзүү менен түздөн-түз байланышкан аткарылган иштер, көрсөтүлгөн кызматтар үчүн документтерге (контракттарга/макулдашууларга) кол коет;

4) талапкерлерге, саясий партияларга обо убактысын берүүнүн тартибин аныктоодо шайлоо комиссиялары жүргүзгөн чүчү кулактарга катышууга укуктуу;

5) ыйгарым укуктуу өкүлдөрдү дайындаган талапкерге, саясий партияга тиешеси бар маселелер боюнча шайлоо комиссияларынын жыйналыштарына катышууга укуктуу;

б) талапкердин, саясий партиянын тапшыруусу боюнча башка ыйгарым укуктарды жүзөгө ашырат.

("Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө" КР Мыйзамынын 21-беренеси)

<p>Финансы маселелери боюнча ыйгарым укуктуу өкүл кандай укуктарга ээ?</p>

Финансы маселелери боюнча ыйгарым укуктуу өкүл:

1) талапкердин, саясий партиянын шайлоо алдындагы үгүт иштерин каржылоо үчүн шайлоо фондун түзүүгө, акча каражаттарынын түшүшүнүн жана чыгымдалышынын мыйзамдуулугун эсепке алууга жана көзөмөлдөөгө, шайлоо фонддорунун каражаттары боюнча финансылык отчетту даярдоо жана берүү маселелерин чечүүгө байланышкан маселелерди чечет;

2) финансылык эсептешүү документтерине жана финансылык отчетко кол коюуга укуктуу;

3) талапкерге, саясий партияга тиешелүү финансылык маселелер боюнча шайлоо комиссияларынын жыйналыштарына катышууга укуктуу;

4) финансы маселелери боюнча ушул Мыйзамда белгиленген башка ыйгарым укуктарды жүзөгө ашырат.

("Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө" КР Мыйзамынын 21-беренеси)

Ыйгарым укуктуу өкүлдөрдүн ыйгарым укуктарынын мөөнөтү качан бүтөт?

Талапкер, саясий партия тиешелүү ыйгарым укуктуу өкүлдү каттаган шайлоо комиссиясына жазуу жүзүндө билдирип, мыйзам укуктуу өкүлдүн ыйгарым укуктарын ар кандай убакта токтотууга укуктуу.

Талапкердин, саясий партиянын ыйгарым укуктуу өкүлдөрүнүн ыйгарым укуктарынын мөөнөтү депутаттыкка талапкердин, бирдиктүү шайлоо округу боюнча саясий партиянын талапкерлеринин тизмесинде көрсөтүлгөн бардык талапкерлер талапкердин статусун жоготкон учурдан тартып, бирок шайлоонун жыйынтыктары расмий жарыяланган күндөн кечиктирилбестен аяктайт.

Талапкердин, саясий партиянын финансы маселелери боюнча ыйгарым укуктуу өкүлдөрүнүн ыйгарым укуктарынын мөөнөтү шайлоонун жыйынтыктары аныкталган күндөн тартып 20 календардык күндөн кийин аяктайт.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 21-беренеси)

Х. Байкоочулар

Кимдер талапкердин, саясий партиялардын байкоочусу боло алат жана аны ким дайындайт?

Активдүү шайлоо укугуна (мамлекеттик бийлик органдарына жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына шайлоо укугуна) ээ болгон Кыргыз Республикасынын жараны байкоочу болууга укуктуу.

Талапкер, талапкерлерди көрсөткөн саясий партия, ошондой эле талапкерлердин тизмесин көрсөткөн саясий партия *мыйзамдар менен белгиленген тартипте шайлоону даярдоого, добуш берүүнү жүргүзүүгө, добуштарды эсептөөгө, добуш берүүнүн жыйынтыктарын белгилөөгө жана шайлоонун натыйжаларын аныктоого катышкан байкоочуну дайындоого укуктуу.*

Байкоочу аны дайындаган уюмдан жолдомо тиешелүү шайлоо комиссиясына келип түшкөндөн кийин байкоочунун укуктарына жана милдеттерине ээ болот.

Жолдомодо байкоочунун фамилиясы, аты, атасынын аты, туруктуу жашаган жери, ал жөнөтүлгөн шайлоо участкаларынын номерлери, шайлоо комиссияларынын аталыштары көрсөтүлөт, ошондой эле Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө Мыйзамдын 7-беренесинин 3-бөлүгү менен каралган чектөөлөр анда жок экендиги жөнүндө жазуу жүргүзүлөт.

Жолдомо талапкердин колу же саясий партиянын мөөрү болгондо жана паспортун же аны алмаштырган документти көрсөткөндө анык деп эсептелет. Байкоочуну жиберүү жөнүндө алдын ала кабарлоо талап кылынбайт.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 7-беренеси)

Кимдердин байкоочу болууга укугу жок?
--

Төмөнкүлөр байкоочу болууга укуксуз:

- Жогорку Кеңештин депутаттары,
- жергиликтүү кеңештин депутаты,
- Жогорку Кеңештин же жергиликтүү кеңештин депутаттыгына талапкерлер,
- саясий, атайын мамлекеттик кызмат орундарын жана саясий муниципалдык кызмат орундарын ээлеп турган адамдар,
- мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматчылар,
- шайлоо комиссиясынын мүчөсү,
- катталган талапкердин, талапкерлерди көрсөткөн саясий партиянын, ошондой эле талапкерлердин тизмесин көрсөткөн саясий партиянын ишенимдүү өкүлдөрү,
- судьялар, прокурорлор, башка укук коргоо жана фискалдык органдардын кызматкерлери, аскер кызматындагылар.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 7-беренеси)

Байкоочу кандай укуктарга ээ?

Байкоочу төмөнкүлөргө укуктуу:

1) ар кандай деңгээлдеги шайлоо комиссиясынын курамын түзүүгө байкоону жүзөгө ашырууга;

2) шайлоочулардын тизмелерин түзүүгө байкоону жүзөгө ашырууга;

3) шайлоочуларды эсепке алуунун жүрүшүнө байкоону жүзөгө ашырууга;

4) шайлоону маалыматтык камсыз кылууга байкоону жүзөгө ашырууга;

5) шайлоо комиссиясында болгон шайлоочулардын тизмелери, добуш берүү үчүн жайдан тышкары жерде добуш берүү жөнүндө арыздардын (кайрылуулардын) реестри менен таанышууга;

6) добуш берүү күнү сутканын ар кандай убагында добуш берүү үчүн жайда болууга;

7) шайлоочулар добуш берген учурда добуш берүү үчүн жайдан тышкары жерде болууга;

8) шайлоону даярдоо жана өткөрүү жөнүндө көпчүлүктүн алдында, анын ичинде жалпыга маалымдоо каражаттары аркылуу өзүнүн пикирин баяндоого, билдирүү жасоого;

9) ар кайсы шайлоо участкалары жана шайлоо комиссияларында ары-бери эркин жүрүүгө жана болууга;

10) добуш берүүнүн жашыруундуулугун бузбастан добуш берүүнү уюштуруунун жана добуш берүүнүн Мыйзам менен белгиленген тартибине, анын ичинде шайлоо бюллетендерин берүүгө; шайлоочулардын тизмесине киргизилген шайлоочулардын, шайлоочуларга берилген шайлоо бюллетендеринин, жокко чыгарылган шайлоо бюллетендеринин санын эсептөөнү байкоого; шайлоо бюллетендеринин мазмунун көрүүнү камсыз кылган аралыкта жана шарттарда шайлоочулардын добуштарын эсептөөнү байкоого; шайлоочулардын добуштарын эсептөөдө ар кандай толтурулган же толтурулбаган шайлоо бюллетени менен таанышууга; шайлоо комиссиясы тарабынан добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколдун жана башка шайлоо документтердин түзүшүн байкоого;

11) өзү жөнөтүлгөн участкалык шайлоо комиссиясынын төрагасына, ал эми ал жок учурда – анын орун басарынын милдетин

аткарган адамга добуш берүүнү уюштуруу маселелери боюнча сын-пикирлер жана сунуштар менен кайрылууга;

12) өзү жөнөтүлгөн шайлоо комиссиясынын протоколу менен таанышууга;

13) протоколдордун жана ага тиркелген документтердин көчүрмөлөрүн шайлоо комиссиясынан алууга;

14) өзү жөнөтүлгөн шайлоо комиссиясынын чечимдерине жана (же) аракетине (аракетсиздигине) ушул Мыйзамда белгиленген тартипте даттанууга;

15) тиешелүү шайлоо комиссияларында шайлоочулардын добуштарын кайтадан саноого катышууга;

16) шайлоо алдындагы үгүттүн белгилерин камтыбаган өзүнүн статусу, фамилиясы, аты-жөнү аны шайлоо комиссиясына жөнөткөн уюмдун аталышы бар төш белгисин тагынып жүрүүгө;

17) добуш берүүнүн жүрүшүнө, добуш берүүнүн жыйынтыгын чыгарууга жолтоо болбостон, шайлоочулардын добуш берүүсүнүн купуялуулугун бузбастан, шайлоо комиссиясынын төрагасы аныктаган жерден фото-, көрмө тартууну, үн жазууну жеке жүргүзүүгө.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 7-беренеси)

Байкоочу эмнелерди кылууга укуксуз?

Байкоочу төмөнкүлөргө укуксуз:

1) шайлоочуларга шайлоо бюллетендерин берүүгө;

2) шайлоо бюллетендерин алууда шайлоочунун өтүнүчү боюнча ал үчүн кол коюуга;

3) шайлоочунун өтүнүчү боюнча ал үчүн шайлоо бюллетенин толтурууга;

4) добуш берүүнүн жашыруундуулугун бузуучу аракеттерди жасоого;

5) шайлоо комиссиясынын мүчөлөрү тарабынан жүргүзүлүп жаткан шайлоо бюллетендерин саноого түздөн-түз катышууга;

6) шайлоо комиссиясынын ишине жолтоо болгон аракеттерди жасоого;

7) шайлоочулардын арасында үгүт жүргүзүүгө;

8) тиешелүү шайлоо комиссиясы тарабынан чечимдерди кабыл алууга катышууга.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 7-беренеси)

XI. Шайлоо фонддору

Шайлоо фонду деген эмне, ал кандай максаттарда жана кайсы каражаттардан түзүлөт?

Шайлоо фонду – бул талапкерлер, талапкерлерди көрсөткөн саясий партиялар, ошондой эле талапкерлердин тизмесин көрсөткөн саясий партиялар шайлоо кампаниясын каржылоо үчүн түзгөн убактылуу максаттуу фонд.

Талапкерлердин, саясий партиялардын шайлоо фонду төмөнкүдөй каражаттардын эсебинен түзүлүшү мүмкүн:

- 1) талапкердин, саясий партиянын өз каражаттарынан;
- 2) жарандардын жана юридикалык жактардын ыктыярдуу кайрымдуулук каражаттарынан.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 15-беренеси)

Айылдык кеңешке өзүн өзү көрсөткөн талапкерлер, ошондой эле айылдык кеңешке талапкерлерди көрсөткөн саясий партиялар шайлоо фондун түзүүгө милдеттүүбү?

Жок, милдеттүү эмес. Айылдык кеңештерге өзүн өзү көрсөткөн учурдан баштап жарандар жана саясий партиялар ыйгарым укуктуу өкүлү аркылуу шайлоо кампаниясын каржылоо үчүн шайлоо фонддорун түзө алышат.

Бирок өзүн өзү көрсөткөн талапкерлерге, ошондой эле айылдык кеңештерге талапкерлерди көрсөткөн саясий партияларга шайлоо фонду түзүлбөгөн учурда, жумуштарга жана кызмат көрсөтүүлөргө акы төлөө, шайлоо алдында үгүт жүргүзүү, башка шайлоо алдындагы иш-чараларды жүзөгө ашыруу үчүн акча каражаттарын пайдаланууга тыюу салынат.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 15-беренеси)

Шаардык кеңешке талапкерлердин тизмесин көрсөткөн саясий партия шайлоо фондун түзүүгө милдеттүүбү?

Ооба. Шаардык кеңешке талапкерлердин тизмесин көрсөткөн саясий партия өзүнүн шайлоо кампаниясын каржылоо үчүн саясий партиянын финансы маселелери боюнча ыйгарым укуктуу өкүлүн шайлоо комиссиясы каттоодон өткөргөндөн кийин 5 календардык күндүн ичинде шайлоо фондун түзүүгө милдеттүү.

Шаардык кеңештерге талапкерлердин тизмеси боюнча саясий партиялар көрсөткөн талапкерлер өз алдынча шайлоо фонддорун түзө алабы?

Жок, түзө алышпайт. Талапкерлердин тизмеси боюнча саясий партиялар шаардык кеңештерге көрсөткөн талапкерлер өздөрүнүн шайлоо фонддорун түзүүгө укуксуз.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 15-беренеси)

Шайлоо фонддоруна кандай каражаттарды (ыктыярдуу кайрымдуулуктарды) багыттоого тыюу салынат?

Шайлоо фонддоруна төмөнкүлөрдүн ыктыярдуу кайрымдуулук кылышына тыюу салынат:

1) чет өлкөлүк мамлекеттердин, чет өлкөлүк мамлекеттик органдардын, мекемелердин жана ишканалардын, башка чет өлкөлүк юридикалык жактардын, алардын филиалдарынын жана өкүлчүлүктөрүнүн, чет өлкөлүк жарандардын, эл аралык уюмдардын, чет өлкөлүк жарандар жана юридикалык жактар катышуучу болуп саналган, Кыргыз Республикасында катталган юридикалык жактардын;

2) жарандыгы жок адамдардын;

3) мамлекеттик бийлик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын;

4) мамлекеттик жана муниципалдык мекемелер менен ишканалардын;

5) уставдык капиталында мамлекеттик же муниципалдык үлүшү болгон, ошондой эле салыктарды, жыйымдарды жана башка

милдеттүү төлөмдөрдү төлөө боюнча жеңилдиктерден пайдаланган юридикалык жактардын;

6) аскер бөлүктөрүнүн, аскердик мекемелердин жана уюмдардын;

7) укук коргоо органдарынын, соттордун;

8) кайрымдуулук иши менен алектенген уюмдардын;

9) диний уюмдардын;

10) жашыруун кайрымдуулуктар (жашыруун кайрымдуулук кылуучу деп өзүнүн төмөнкү маалыматтарынын бирин: фамилиясын, атын, атасынын атын, жашаган жеринин дарегин, паспорттук маалыматтарын көрсөтпөгөн, ошондой эле өзү жөнүндө анык эмес маалыматтарды көрсөткөн жаран деп түшүндүрүлөт).

Ошондой эле талапкердин, саясий партиянын шайлоо фондуна мамлекеттик бюджетке же Кыргыз Республикасынын Социалдык фондуна карызы бар, юридикалык жакты түзбөгөн ишкердикти жүзөгө ашырган юридикалык, жеке жактардын акча каражаттарын кошушуна тыюу салынат.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 15-беренеси)

Эгерде шайлоо фондуна тыюу салынган тизмедеги адамдар акча которсо, ким жоопкерчилик тартат?

Тыюу салынган тизмедеги юридикалык жана жеке жактар шайлоо фондуна акча каражаттарын которгон учурда талапкер, саясий партия жоопкерчилик тартпайт.

Эгерде жогоруда көрсөтүлгөн жеке жана юридикалык жактардан акча каражаттары келип түшкөн учурда соттун чечими боюнча банк же башка мекемелер ал каражаттарды Борбордук шайлоо комиссиясынын атайын фондуна которууга милдеттүү, ал өз кезегинде бул каражаттарды мамлекеттик бюджетке же Кыргыз Республикасынын Социалдык фондуна которот.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 15-беренеси)

Жарандар жана юридикалык жактар кайтарымызсыз (акысыз) негизде талапкерге, саясий партияга финансылык же материалдык колдоо көрсөтө алабы?

Жарандар жана юридикалык жактар талапкерди, талапкерлердин тизмесин шайлоого көмөктөшүүчү ишке шайлоо фонддору аркылуу гана финансылык (материалдык) жактан колдоо көрсөтө алышат.

Юридикалык жактарга, алардын филиалдарына, өкүлчүлүктөрүнө, ошондой эле жеке жактарга шайлоого тикелей же кыйыр түрдө байланышкан жумуштарды, кызмат көрсөтүүлөрдү, товарларды сатууну акысыз аткарууга же негизсиз төмөндөтүлгөн баалар боюнча аткарууга тыюу салынат.

Талапкерлерге, саясий партияларга жумуштарга жана кызмат көрсөтүүлөргө акы төлөөгө, шайлоо алдындагы үгүт жүргүзүүгө, шайлоо алдындагы башка иш-чараларды жүзөгө ашырууга өздөрүнүн шайлоо фонддоруна түшкөн каражаттардан тышкары каражаттарды пайдаланууга тыюу салынат.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 15-беренеси)

Талапкердин, саясий партиянын шайлоо фондун түзгөн бардык акча каражаттары кайда түшөт?

Шайлоо фондун түзгөн бардык акча каражаттары банктагы же башка мекемедеги атайын эсепке которулат.

Бул эсепти тиешелүү аймактык шайлоо комиссиясынын уруксаты менен талапкер, саясий партия ачат.

Шайлоо фонддоруна түшкөн акча каражаттары улуттук валютада гана кабыл алынууга тийиш. Көрсөтүлгөн эсептер боюнча кирешелер кошуп эсептелбейт жана төлөнбөйт.

Банк же башка мекемелердин тизмесин, көрсөтүлгөн эсептерди ачуунун, жүргүзүүнүн, шайлоо фонддорунун каражаттары боюнча эсепке алуунун жана отчеттуулуктун тартибин банк же башка мекемелер менен макулдашуу боюнча Борбордук шайлоо комиссиясы белгилейт.

Шайлоо фонддорунун каражаттарын тескөө укугу аларды түзгөн талапкерлерге, саясий партияларга, алардын ыйгарым укуктуу өкүлдөрүнө таандык.

Шайлоо фонддорунун каражаттары максаттуу багытка ээ. Алар шайлоо кампаниясын өткөрүүгө байланышкан чыгымдарды жабууга гана пайдаланылса болот.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 15-беренеси)

Шайлоо фонддорунун каражаттарын кандай чыгымдарды жабууга пайдаланса болот?

Шайлоо фонддорунун каражаттары төмөнкүлөргө гана пайдаланылат:

1) шайлоо алдындагы үгүт жүргүзүүгө багытталган уюштуруу-техникалык чараларды финансылык камсыз кылууга;

2) ушул Мыйзамда белгиленген өлчөмдө шайлоо күрөөсүн төлөөгө;

3) шайлоо кампаниясын өткөрүү менен түздөн-түз байланышкан иштерди аткаргандыгына, кызмат көрсөткөндүгү үчүн төлөөгө, атап айтканда:

а) маалыматтык жана консультативдик мүнөздөгү кызмат көрсөтүүлөргө;

б) үгүт материалдарын чыгарууга жана жайылтууга;

в) орун-жайлардын, жабдуулардын ижарасына;

г) транспорттук жана иш-сапардык чыгымдарды жабууга;

д) байланыш кызмат көрсөтүүлөрүнө;

е) кеңсе товарларын, жабдууларды сатып алууга;

ж) жалпыга маалымдоо каражаттарында жарыяларды жарыялоого жана талапкердин чыгып сүйлөөсүнө;

з) шайлоо алдындагы чогулуштарды өткөрүүгө, шайлоочулар менен жолугушууга;

и) товарларды жеткирип берүүгө.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 15-беренеси)

Талапкерлердин, саясий партиялардын шайлоо фонддорунун каражаттары кандай сарпталып жатканын көрүүгө болобу?

Банк же башка мекемелер жума сайын, ал эми Борбордук шайлоо комиссиясынын талабы боюнча талапкердин, саясий партиянын атайын эсебинде турган каражаттардын түшүшү жана чыгымдалышы жөнүндө маалыматты талапкерди каттаган аймактык шайлоо комиссиясына 24 сааттын ичинде билдирип турууга милдеттүү.

Бул маалыматтар түшүшүнө жараша милдеттүү түрдө Борбордук шайлоо комиссиясынын расмий сайтына жеке мүнөздөгү маалымат жөнүндө жана банктык сыр жөнүндө мыйзамдарды эске алуу менен жайгаштырылат.

Талапкер өз талапкерлигин алып салган, саясий партия өзүнүн талапкерлерин чакыртып алган, саясий партия талапкерлердин тизмесин чакыртып алган же талапкерди, талапкерлердин тизмесин каттоо алынып салынган (жокко чыгарылган) учурда шайлоо фондуна түшкөн акча каражаттары аларды киргизген жарандар менен уюмдарга токтоосуз кайтарылып берилүүгө тийиш. Мында көрсөтүлгөн каражаттарды кайтарып берүү менен байланышкан чыгымдар аларды киргизген жарандар менен уюмдардын эсебинен жабылат.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 15-беренеси)

Шайлоо фондунун каражаттарынын чыгымдары жөнүндө кимдер жана качан отчет беришет?

Талапкерлер, саясий партиялар шайлоодон кийин 10 календардык күндөн кечиктирбестен тиешелүү аймактык шайлоо комиссиясына өз фондунун өлчөмдөрү жана аны түзгөн бардык булактар жөнүндө, ошондой эле бардык сарпталган чыгымдар жөнүндө отчет берет.

Атайын эсептеги чыгымдалбаган акча каражаттарынын калдыгы талапкерге, саясий партияга добуш берүү күнүнөн кийин кайтарып берилет.

Шайлоо фонддорунун каражаттарына, көрсөтүлгөн фонддорго ыктыярдуу кайрымдуулукка жана чегерилген каражаттарга, ошондой эле көрсөтүлгөн фонддордон чыгымдарга салык салуунун тартиби КР мыйзамдары менен белгиленет.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 15-беренеси)

Талапкерлердин, саясий партиялардын шайлоо фонддорунун каражаттарын ким көзөмөлдөйт?

Талапкерлердин, саясий партиялардын шайлоо фонддорунун акча каражаттарынын келип түшүшүнүн булактарына, туура эсептелишине жана пайдаланылышына көзөмөлдүк кылуу максатында талапкерлердин, саясий партиялардын финансылык отчетторун текшерүү үчүн Борбордук шайлоо комиссиясына караштуу саны 7 адамдан кем болбогон контролдук-текшерүү тобу түзүлөт.

Контролдук-текшерүү тобун уюштуруунун жана анын ишинин тартибин Борбордук шайлоо комиссиясы аныктайт.

Талапкерлердин, саясий партиялардын шайлоо фонддоруна акча каражаттарынын келип түшүшү жана чыгымдалышы жөнүндө маалыматтар жума сайын Борбордук шайлоо комиссиясынын расмий сайтына жарыяланып турат.

Контролдук-текшерүү тобуна контролдук-текшерүү тобунун жетекчиси, анын орун басары, контролдук-текшерүү тобуна дайындалган шайлоо комиссиясынын мүчөлөрү, укук коргоо, финансылык жана башка мамлекеттик органдардын, уюмдардын жана мекемелердин тартылган адистери кирет.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 16-беренеси)

ХII. Шайлоо күрөөсү

Шайлоо күрөөсүн ким төгүшү керек?

Шайлоо күрөөсүн шаардык кеңештерге талапкерлердин тизмесин көрсөткөн саясий партиялар төлөөгө тийиш.

«2024-жылдын 2-августундагы №158 “Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» КР Мыйзамына ылайык айылдык кеңештерге өзүн өзү көрсөткөн талапкерлер, ошондой эле айылдык кеңештерге талапкерлерди көрсөткөн саясий партиялар шайлоо күрөөсүн киргизүүдөн бошотулган.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 50-беренеси)

Шайлоо күрөөсү качан төгүлөт?

Бирдиктүү шайлоо округу боюнча талапкерлердин тизмесин көрсөткөн саясий партиялар талапкерлердин тизмесин каттоо үчүн документтерди аймактык шайлоо комиссиясына берүү менен бир убакта өздөрүнүн шайлоо фонддорунун каражаттарынан Борбордук шайлоо комиссиясынын эсебине мыйзамда белгиленген өлчөмдө шайлоо күрөөсүн төгүшөт.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 53-беренеси)

Шаардык кеңештерге талапкерлердин тизмесин көрсөткөн саясий партиялар кандай өлчөмдө шайлоо күрөөсүн төгүүгө тийиш?

Шаардык кеңештерге талапкерлердин тизмесин көрсөткөн саясий партиялар үчүн шайлоо күрөөсү төмөнкү өлчөмдө белгиленген:

- Бишкек жана Ош шаардык кеңештерине - мыйзамдар менен белгиленген эсептешүү көрсөткүчүнүн беш жүз эсе өлчөмүндө (50 000 сом);

- облустук жана райондук маанидеги шаарлардын кеңештерине, - мыйзамдар менен белгиленген эсептик көрсөткүчтүн эки жүз эсе өлчөмүндө (20 000 сом).

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 50-беренеси)

Шайлоо күрөөсү кандай учурларда кайтарылып берилет?

Шайлоо күрөөсү депутаттыкка талапкерлердин тизмелерин көрсөткөн саясий партияларга төмөнкүдөй учурларда кайра кайтарылып берилет:

- шайлоонун жыйынтыктары расмий жарыяланган күндөн тартып 10 календардык күндөн кечиктирбестен тиешелүү шайлоо комиссиясына өзүнүн фондун түзүүнүн булактарын, ошондой эле жүргүзүлгөн бардык сарптоолорунун өлчөмү жөнүндө отчетту берген шартта, добуш берүүгө катышкан шайлоочулардын 15 пайыздан кем эмесинин добушун алса;

- эгерде тиешелүү шайлоо комиссиясы талапкерлердин тизмесин каттоодон баш тартуу жөнүндө чечим кабыл алса.

Мыйзамдарды бузуунун натыйжасында добуш берүү күнүнө чейин саясий партиянын талапкерлеринин тизмесин каттоо жокко чыгарылган учурда саясий партия төккөн шайлоо күрөөсү кайтарылып берилбейт жана бюджетке чегерилүүгө тийиш.

Күрөөнүн калган суммасы бюджетке чегерилүүгө тийиш. Саясий партиялардын шайлоо күрөөлөрүнөн келип түшкөн каражаттардын суммасы жөнүндө, талапкерлерге жана саясий партияларга кайра кайтарылган шайлоо күрөөлөрүнүн суммасы жана бюджетке чегерилген сумма жөнүндө маалымат Борбордук шайлоо комиссиясынын расмий сайтында жарыяланууга тийиш.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 50-беренеси)

ХIII. Шайлоо алдындагы үгүт

Кандай иш-аракеттер шайлоо алдындагы үгүт деп таанылат?

Төмөнкүлөр шайлоо алдындагы үгүт деп таанылат:

1) тигил же бул талапкер, талапкерлердин тизмеси үчүн добуш берүүгө же болбосо аларга каршы добуш берүүгө үндөөлөр;

2) айрым талапкерлердин, саясий партиялардын бирине артыкчылык берүүнү билдирүү;

3) талапкерлерди, талапкерлердин тизмесин шайлоонун же шайлабоонун мүмкүн болуучу кесепеттерин баяндоо;

4) талапкерлердин кесипкөйлүк иши же алардын өздөрүнүн кызматтык (кызмат ордунун) милдеттери менен байланышпаган иши жөнүндө маалыматтарды таратуу.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 22-беренеси)

Үгүт кандай түрдө жүргүзүлсө болот?

Шайлоо өткөрүүдө үгүт төмөнкүдөй жүзөгө ашырылышы мүмкүн:

1) жалпыга маалымдоо каражаттары аркылуу;

2) концерттерди, театрлаштырылган оюн-зоокторду, спорттук иш-чараларды өткөрүүнү кошпогондо, үгүттүк ачык иш-чараларды (митингдерди, чогулуштарды, телевизиондук дебаттарды жана башкаларды) өткөрүү аркылуу;

3) басылма, көрмө-укма жана башка үгүт материалдарын чыгаруу, жайгаштыруу жана таркатуу жолу менен;

4) мыйзам менен тыюу салынбаган башка түрлөрдө.

Талапкер, саясий партиялар жалпыга маалымдоо каражаттары аркылуу өзүнүн үгүт иштеринин түрүн жана мүнөзүн өз алдынча аныктоого укуктуу.

Талапкерлерге, саясий партияларга жалпыга маалымдоо каражаттарына жетүүнүн тең шарттарына кепилдик берилет.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 22-беренеси)

Кимдер шайлоо алдындагы үгүттү жүргүзүүгө укуктуу?

Кыргыз Республикасынын жарандары, талапкерлер, саясий партиялар шайлоого катышуу үчүн ар кандай талапкерлерди, талапкерлердин тизмесин жактап же аларга каршы үгүт жүргүзүүгө талапкерлердин, саясий партиялардын шайлоо алдындагы программаларын эркин жана ар тараптуу талкуулоого укуктуу.

Үгүт чогулуштарда, митингдерде жана жалпыга маалымдоо каражаттары аркылуу жүргүзүлүшү мүмкүн. Шайлоо комиссиялары үгүт жүргүзүүнү жана шайлоочулар менен жолугушууларды өткөрүүнү камсыз кылууга тийиш.

Үгүт жүргүзүү үчүн мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары республикалык бюджеттин каражаттарынын эсебинен жолугушууларды өткөрүүнүн бардык талаптарына ылайык кеңеш жайларды, үгүт материалдарын илүү үчүн орундарды же аянттарды берүүгө тийиш.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 22-беренеси)

Кимдер үгүт жүргүзүүгө укуксуз?

Төмөнкүлөр үгүт жүргүзүүгө, ар кандай үгүт материалдарын чыгарууга жана таратууга укуксуз:

- мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматчылар;
- Жогорку Кеңештин депутаттарын кошпогондо, мамлекеттик саясий кызмат орундарын ээлеген адамдар;
- жергиликтүү кеңештердин депутаттарын кошпогондо, атайын мамлекеттик жана саясий муниципалдык кызмат орундарын ээлеген адамдар;
- шайлоо комиссияларынын мүчөлөрү;
- байкоочулар;
- эл аралык байкоочулар;
- диний ишмерлер;
- кайрымдуулук иш менен алектенген уюмдардын уюмдаштыруучулары жана мүчөлөрү;
- 18 жашка толо элек адамдар;
- чет өлкөлүк жарандар жана уюмдар, жарандыгы жок адамдар;
- аймактык коомдук өз алдынча башкаруунун кызматкерлери.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 22-беренеси)

Чет өлкөлүк маалымат каражаттарында үгүт иштерин жүргүзүүгө болобу?

Кыргыз Республикасынын аймагында таратылуучу чет өлкөлүк жалпыга маалымдоо каражаттарында шайлоо алдында үгүт жүргүзүүгө тыюу салынат. Шайлоо өткөрүү мезгилинде чет өлкөлүк теле, радио берүүлөрдүн ретрансляциясы жазуу түрүндө жүргүзүлөт.

Талапкерлердин ар-намысын, кадыр-баркын жана иш беделин жаманатты кылган маалыматты таратуучу чет өлкөлүк теле, радио берүүлөрдүн ретрансляциясына тыюу салынат. Мындай учурларда ушул сыяктуу маалыматтарды таратканы үчүн ретрансляциялоочу жалпыга маалымдоо каражаттары жоопкерчилик тартышат.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 22-беренеси)

Шайлоо алдындагы үгүт иштерин кандай мөөнөттө жүргүзсө болот?

Шайлоо алдында үгүт бардык талапкерлерди, талапкерлердин тизмелерин каттоо мөөнөтү аяктаган күндөн тартып башталат жана добуш берүү башталганга чейин 24 саат калганда токтотулат.

Шаардык кеңештердин депутаттыгына талапкерлердин тизмесин каттоо шайлоо күнүнө чейин 30 календардык күн калганда бүтөт. Айылдык кеңештердин депутаттыгына талапкерлерди каттоо добуш берүү күнүнө чейин 20 календардык күн калганда бүтөт.

Кайра добуш берүүнү өткөрүүдө шайлоо алдындагы үгүт иштери кайра добуш берүүнү дайындоо жөнүндө чечим кабыл алынган учурдан тартып кайрадан башталат жана кайра добуш берүү башталганга чейин 24 саат калганда токтотулат.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 23-беренеси)

Шайлоо алдындагы үгүт жүргүзүүдө кандай чектөөлөр бар?

Шайлоо алдындагы үгүттү жүргүзүүдө жалпыга маалымдоо каражаттарынын эркиндигинен кыянаттык менен пайдаланууга жол берилбейт:

- улуттук, этностук, расалык, диний, регион аралык жек көрүүнү, кодулоого чакырган гендердик жана башка социалдык артыкчылыкты пропагандалоого же бийликти басып алуу, конституциялык түзүлүштү күч менен өзгөртүү жана мамлекеттин бүтүндүгүн бузуу чакырыктарына; согушту пропагандалоого тыюу салынат;

- жалпыга маалымдоо каражаттарында чагылдыруу менен башка мамлекеттердин мамлекеттик жана саясий ишмерлери менен эл алдында иш-чараларды өткөрүүгө;

- башка мамлекеттердин мамлекеттик жана саясий ишмерлеринин сүрөтүн пайдалануу менен фото жана көрмө материалдарды пайдаланууга;

- Кыргыз Республикасынын мыйзамдары менен тыюу салынган жалпыга маалымдоо каражаттарынын эркиндигинен кыянаттык менен пайдалануунун башка түрлөрүнө тыюу салынат.

Ошондой эле талапкерлер, алардын өкүлдөрү, саясий партиялардын өкүлдөрү, жалпыга маалымдоо каражаттары, башка жактар шайлоо алдындагы кампанияларга катышуу менен жалган маалыматтарга негизделген жана талапкерлердин, саясий партиялардын абийирине, ар-намысына же иштиктүү беделине зыян келтирүүчү жарыялоолорго жол берүүгө укуксуз.

Мындай жарыялоолорго жол берген жалпыга маалымдоо каражаттар, интернет-басылмалар талапкердин, саясий партиянын талабы боюнча төгүндөөнү жарыялоого же чындыкка дал келбеген же аны бурмалаган макалага же билдирүүлөргө түшүндүрмө жарыялоого милдеттүү.

(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 28-беренеси)

Үгүт иш-чараларын кайсы жерлерде өткөрүүгө тыюу салынган?

Ибадат кылуу имараттарынын, курулмалардын жана аларга тиешелүү аймактардын, кооптуу жана зыяндуу өндүрүштөрү бар объекттердин, электр станцияларынын, темир жолдордун, мунай/газ өткөргүчтөрдүн, жогорку чыңалуудагы электр өткөрүү линияларынын, жана инфратүзүмдүк башка объекттердин, пенитенциардык системанын объекттеринин, саламаттык сактоонун мамлекеттик жана муниципалдык уюмдарынын, мектепке чейинки балдар мекемелеринин, мектепке чейинки билим берүүчү жана жалпы билим берүүчү уюмдардын ичинде жана аларга жакын жерлерде үгүт иш-чараларын жүргүзүүгө, үгүт материалдарын таратууга жол берилбейт.

Шайлоо алдындагы үгүттү жүргүзүүдө үгүт материалдарында диний тематикадан түз жана кыйыр өздөштүрүлгөн сөздөрдү же шилтемелерди камтыган маалыматтын бөлүктөрү менен элементтерин (сүрөттөрүн) чагылдырууга жана башкача колдонууга жол берилбейт.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 28-беренеси)

Талапкерлерден же алардын туугандарынан кызмат көрсөтүүлөрдү акысыз алууга, товарларын таратууга болобу?

Шайлоо дайындалган учурдан тартып шайлоочуларды сатып алууну жүзөгө ашырууга тыюу салынат:

- шайлоочуларга акча каражаттарын төлөп берүүгө; белектерди жана башка материалдык баалуулуктарды тапшырууга;

- товарларды жеңилдетилген баада сатууга;

- талапкерлердин тизмесин көрсөткөн саясий партиянын символун, Борбордук шайлоо комиссиясы бекиткен тизмеге ылайык талапкердин сүрөтүн камтыган басылма үгүт материалдарын, төш белгилерди, футболкаларды, баш кийимдерди, моюн орогучтарды кошпогондо, ар кандай товарларды акысыз таркатууга;

- акысыз же жеңилдетилген шартта кызмат көрсөтүүгө тыюу салынат.

Талапкерлер, алардын жакын туугандары, талапкердин жубайы, талапкерлердин жана саясий партиялардын өкүлдөрү шайлоо дайындалган учурдан тартып жана шайлоонун натыйжалары жарыяланганга чейин кайрымдуулук иштерин жүргүзүүгө укуксуз.

Талапкердин, саясий партиянын жана аткаруучунун ортосунда жазуу жүзүндө таризделген эмгек мамилелеринин алкагында аткарылган, талапкердин, саясий партиянын шайлоо фондунун каражаттарынан төлөнгөн жумушка акыны төлөө шайлоочуларды сатып алуу деп эсептелбейт.

“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамынын 28-беренеси)

XIV. Административдик ресурсту кыянаттык менен пайдалануу

Административдик ресурсту кыянаттык менен пайдалануу деген түшүнүк эмнени билдирет?

Административдик ресурсту кыянаттык менен пайдалануу – талапкерлер, кызмат адамдары, мамлекеттик жана муниципалдык уюмдардын жетекчилери, жалпыга маалымдоо каражаттарынын жана интернет-басылмалардын мүчөлөрү жана уюмдаштыруучулары тарабынан мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматчылардын же мамлекеттик, муниципалдык ишканалардын, мекемелердин, мамлекеттик (муниципалдык) катышуунун үлүшү 30 пайыздан ашкан ишканалардын жумушчуларынын үстүнөн, тигил же бул талапкерди, саясий партияны колдоонун саясий же башка формаларына айланып кетүүчү, бардык талапкерлердин тендигин бузуучу финансыларды жана аларды бөлүштүрүүнүн үстүнөн көзөмөлдөөнүн натыйжасында алынган адамдык, финансылык, материалдык, медиалык, институционалдык ресурстардын шайлоодо мыйзамсыз колдонулушу. *(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” Мыйзамдын 17-1беренеси).*

Административдик ресурсту кыянаттык менен пайдалануунун кандай түрлөрү бар?

Административдик ресурсту кыянаттык менен пайдалануунун түрлөрүнө төмөнкүлөр кирет:

1) баш ийүүдөгү же башка кызматтык көз карандылыкта болгон адамдарды, башка мамлекеттик же муниципалдык кызматчыларды, мамлекеттик же муниципалдык билим берүү уюмдарынын жана саламаттык сактоо мекемелеринин кызматчыларын, аймактык коомдук өз алдынча башкаруунун кызматкерлерин талапкерди көрсөтүүгө жана (же) шайлоого өбөлгө болуучу ишти жүзөгө ашыруу үчүн тартуу;

2) талапкерди көрсөтүүгө жана (же) шайлоого өбөлгө түзгөн ишти жүзөгө ашыруу үчүн мамлекеттик органдар же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары ээлеген жайларды пайдалануу, эгерде башка талапкерлер бул жайларды ошол эле шарттарда пайдалана албаган учурда;

3) талапкерди көрсөтүүгө жана (же) шайлоого өбөлгө болгон ишти жүзөгө ашыруу үчүн мамлекеттик мекемелердин же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын иштөөсүн камсыз кылган телефондук, факсимилдик жана байланыштын, маалыматтык кызмат көрсөтүүлөрдүн башка түрлөрүн, уюштуруу техникасын пайдалануу;

4) талапкерди көрсөтүүгө жана (же) шайлоого өбөлгө болгон ишти жүзөгө ашыруу үчүн мамлекеттик же муниципалдык менчикте турган транспорт каражаттарын акысыз же жеңилдетилген шарттарда пайдалануу;

5) кызматтык иш сапарлардын жүрүшүндө мамлекеттик жарандык кызматчылар же муниципалдык кызматчылар, республикалык жана (же) жергиликтүү бюджеттен каржылануучу мекемелердин жана уюмдардын кызматкерлери, аймактык коомдук өз алдынча башкаруунун кызматкерлери тарабынан шайлоо алдында үгүт жүргүзүү;

6) шайлоо алдында үгүт жүргүзүү максатында (башка талапкерлерге салыштырмалуу алганда) жалпыга маалымдоо каражаттарын колдонууга артыкчылыктуу мүмкүнчүлүк;

7) мамлекеттик органдар жана (же) жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары уюштуруучу жалпы (элдик) иш-чараларды өткөрүүдө үгүттөө менен чыгып сүйлөө;

8) шайлоо кампаниясынын мезгилинде жалпыга маалымдоо каражаттарында, басылма үгүт материалдарында жасалган иштер жөнүндө отчетторду жарыялоо, талапкердин атынан тийиштүү шайлоо фондунун каражаттарынан төлөнбөгөн куттуктоолорду жана башка материалдарды таркатуу.

Мыйзамдын жогоруда саналган талаптарын бузган адамдар мыйзамдарда каралган жазыктык же башка жоопкерчиликти тартат. *(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” Мыйзамдын 17¹-беренеси).*

Кызмат ордунун же кызматтык абалынын артыкчылыгын пайдаланууга кандай кошумча чектөөлөр бар?

Мамлекеттик жана муниципалдык кызмат орундарын, ошондой эле мамлекеттик, муниципалдык ишканалардын, мекемелердин,

мамлекеттик (муниципалдык) катышуу үлүшү 30 пайыздан ашкан ишканалардын жана алардын бөлүмдөрүнүн жетекчилеринин кызмат орундарын ээлеген талапкерлер **кызмат ордунун же кызматтык абалынын артыкчылыгын** же административдик ресурстун башка түрлөрүн пайдаланууга укуксуз.

Талапкер болуп эсептелбеген жана мамлекеттик жана муниципалдык кызмат орундарын, ошондой эле мамлекеттик, муниципалдык ишканалардын, мекемелердин, мамлекеттик (муниципалдык) катышуунун үлүшү 30 пайыздан ашкан юридикалык жактардын жана алардын бөлүмдөрүнүн жетекчилеринин кызмат орундарын ээлеген адамдар талапкерди көрсөтүү же шайлоо максатында **кызмат ордунун же кызматтык абалынын артыкчылыгын** же административдик ресурстун башка түрлөрүн пайдаланууга укуксуз.

Жогоруда саналып өткөн чектөөлөрдү сактоо кызмат адамдарынын өздөрүнүн кызматтык милдеттерин аткарышына тоскоол болбошу керек.

Эгерде жетекчилер, башкаруулардын мүчөлөрү жана жалпыга маалымдоо каражаттарынын жана интернет-басылмалардын уюмдаштыруучулары, журналисттер, жалпыга маалымдоо каражаттарын басып чыгарууну ишке ашырган уюмдардын башка чыгармачыл адамдары талапкердин, саясий партиянын ишенимдүү өкүлдөрү же ыйгарым укуктуу өкүлдөрү болсо, аларга жалпыга маалымдоо каражаттары аркылуу шайлоо өнөктүгүн **чагылдырууга катышууга тыюу салынат.**

Мыйзамдын жогоруда саналган талаптарын бузган адамдар мыйзамдарда каралган жазык же башка жоопкерчиликти тартат. ***(“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” Мыйзамдын 17-1 беренеси).***

XV. Жарандардын шайлоо укуктарын бузгандык үчүн жоопкерчилик

Жарандардын шайлоо укуктарын бузгандыгы үчүн жеке жана юридикалык жактар кандай жоопкерчиликке тартылышат?

Жарандардын шайлоо укуктарын бузгандыгы үчүн бардык жеке жана юридикалык жактар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жазык же башка жоопкерчиликке тартылышат.

Ошентип, төмөнкүлөр жоопкерчилик тартышат:

- жарандын шайлоо жана шайлануу укугун эркин жүзөгө ашырышына күч колдонуу, алдоо, коркутуу, будамайлоо же башкача жол менен тоскоолдук кылгандар;

- добуш берүүнүн жашырындуулугун бузгандар;

- жарандардын шайлоочулардын тизмеси менен таанышуу укугун бузгандар;

- талапкерди колдоп кол коюуга жарандарды мажбурлагандар же аларга тоскоолдук кылгандар, ошондой эле жасалма кол коюуга катышкандар;

- шайлоочуларды сатып алууну жүзөгө ашыргандар;

- шайлануу максатында өзүнүн кызмат ордунун же кызматтык абалынын артыкчылыктарын пайдалангандар;

- катталган шайлоочулар (шайлоочулардын тизмелери) жөнүндө маалыматтарды өз учурунда түзбөгөндөр жана көрсөтүлгөн маалыматтарды тиешелүү шайлоо комиссияларына жөнөтөөр алдында маалыматтарды тактабагандар;

- шайлоону каржылоо эрежелерин бузгандар, анын ичинде шайлоо комиссияларына каражаттарды которууну созгондор;

- башка адамдар үчүн добуш берүүгө мүмкүнчүлүк берүү максатында жарандарга шайлоо бюллетендерин бергендер;

- шайлоо документтерин жасалмачылык жол менен жүзөгө ашыргандар, билип туруп жалган документтерди түзгөндөр жана бергендер;

- билип туруп добуштарды туура эмес эсептөөнү же добуш берүүнүн жыйынтыгын, шайлоонун натыйжасын билип туруп туура эмес чыгаргандар, шайлоонун натыйжасын туура эмес аныктагандар;

- өздөрүнө жүктөлгөн милдеттерге карабастан шайлоонун жыйынтыктары жөнүндө маалыматтарды бербегендер же жарыялабагандар;

- талапкерлер, саясий партиялар жөнүндө, же талапкерлердин, саясий партиялардын өкүлдөрүнүн жубайларынын жана (же) жакын туугандарынын ар-намысына жана кадыр-баркына шек келтирген жалган маалыматтарды таратуу;

- шайлоо комиссияларынын мүчөлөрүнүн, байкоочулардын, эл аралык байкоочулардын, талапкерлердин, саясий партиялардын, жалпыга маалымдоо каражаттарынын өкүлдөрүнүн укуктарын, анын ичинде маалыматтарды жана шайлоо документтеринин көчүрмөлөрүн өз учурунда алуу укугун бузгандар;

- байкоочуларды, эл аралык байкоочуларды, талапкерлерди, талапкерлердин, саясий партиялардын, талапкерлердин жана саясий партиялардын өкүлдөрүнүн, жалпыга маалымдоо каражаттарынын өкүлдөрүнүн тизмелерин каттоодон негизсиз баш тарткандар;

- шайлоо участкаларында шайлоо укуктарын жүзөгө ашырууга тоскоолдук кылгандар;

- шайлоо алдындагы үгүттү жүргүзүү эрежелерин бузгандар, анын ичинде добуш берүү күнүнөн мурунку күнү жана добуш берүү күнү үгүт жүргүзгөндөр;

- шайлоо комиссияларынын өз милдеттерин аткарышына байланышкан ишине тоскоолдук кылгандар же ага мыйзамга каршы кийлигишкендер;

- добуш берүү үчүн жайдан шайлоо бюллетендерин алып чыккандар;

- шайлоону даярдоого жана өткөрүүгө каражаттардын чыгымдалышы жөнүндө отчетторду бербегендер же жарыялабагандар, талапкерлердин, саясий партиялардын шайлоо фонддорунун финансылык отчетторун жана шайлоону өткөрүүгө бөлүнгөн бюджеттик каражаттардын чыгымдалышы жөнүндө финансылык отчетторду бербегендер же жарыялабагандар;

- шайлоого катышуу үчүн мыйзам менен каралган өргүү берүүдөн баш тарткан иш берүүчүлөр. (***“Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” Мыйзамдын 38-беренеси.***)

**Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоонун кыскача календардык
планы**

Шайлоо күнү – жекешемби, 2024-жылдын 17-ноябры

№	Аткаруу мөөнөтү	Иш-чаралардын мазмуну	Эскертүү
Шайлоочулардын тизмеси			
1.	2024-жылдын 23-сентябрына чейин	Округдар, участоктор боюнча түзүлгөн шайлоочулардын алдын ала тизмесин tizme.gov.kg мамлекеттик порталга жайгаштыруу	Мыйзам, 12-бер. 2-бөл.
2.	2024-жылдын 28-сентябрына чейин	УШКларда шайлоочулардын алдын ала тизмесин таанышуу үчүн илүү	Мыйзам, 12-бер. 4-бөл.
3.	2024-жылдын 18-октябрына чейин	Шайлоочулардын таанышып чыгуусу үчүн УШКларда шайлоочулардын контролдук тизмесин илүү	Мыйзам, 13-бер. 3-бөл.
4.	2024-ж. 28-сентябрынан 1-ноябрына чейин (кошуп алганда)	Шайлоочулардын арыздарын (шайлоочу жөнүндө ката же так эместик аныкталган учурда) кабыл алуу	Мыйзам, 13-бер. 4-бөл.
5.	2024-жылдын 14-ноябрына чейин	УШКларда шайлоочулардын биротоло тизмелеринин илүү	Мыйзам, 13-бер. 4-бөл.
Шайлоо округдарын түзүү			
6.	2024-жылдын 20-сентябрына чейин (кошуп алганда)	Калкты каттоо, жер ресурстарын башкаруу чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан маалыматтарды берүү	Мыйзам, 10-бер. 1-1-бөл.
7.	2024-жылдын 28-сентябрына чейин	БШК шайлоо округдарынын схемаларын жана чек араларын бекитүү	Мыйзам, 10-бер. 4-бөл.
Талапкерлерди көрсөтүү жана каттоо			
шаардык кеңештерге:			
8.	2024-ж. 7-октябры, саат 18.00гө чейин	Шаардык кеңештерге талапкерлерди көрсөтүү	Мыйзам, 49-бер. 1-бөл.

9.	2024-ж. 18-октябрына чейин	Талапкерлердин тизмесин каттоо	Мыйзам, 53-бер. 6-бөл.
айылдык кеңештерге:			
10.	2024-ж. 17-октябры, саат 18.00гө чейин	Айылдык кеңештерге талапкерлерди көрсөтүү	Мыйзам, 49-бер. 1-бөл.
11.	2024-жылдын 28-октябрына чейин	Талапкерлерди каттоо	Мыйзам, 60-бер. 7-бөл.
Шайлоо алдындагы үгүт			
12.	2024-ж. 18-октябрынан тартып 16-ноябрынын саат 08:00гө чейин	Шаардык кеңештерде шайлоо алдындагы үгүт жүргүзүү	Мыйзам, 23-бер. 1-бөл.
13.	2024-ж. 28-октябрынан тартып 16-ноябрынын саат 08:00гө чейин	Айылдык кеңештерде шайлоо алдындагы үгүт жүргүзүү	Мыйзам, 23-бер. 1-бөл.
Шайлоо бюллетендери			
14.	2024-жылдын 28-октябрына чейин	Шайлоо бюллетендеринин текстин бекитүү	Мыйзам, 30-бер. 3-бөл.
Добуш берүү тартиби			
15.	2024-ж. 16-ноябры, саат 8.00дөн 20.00гө чейин	Добуш берүүчү жайдан тышкары жерде добуш берүүнү уюштуруу жана өткөрүү	Мыйзам, 33-бер. 5,6,7, 8,9-бөл.
16.	2024-ж. 17-ноябры, саат 8.00дөн 20.00гө чейин	Добуш берүүнү өткөрүү	Мыйзам, 31-бер.
Шайлоонун натыйжаларын аныктоо			
17.	2024-ж. 8-декабрына чейин	Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоонун натыйжаларын аныктоо	Мыйзам, 38-бер. 1-бөл.

БШКнын маалымат ресурстары

КР БШКнын расмий сайты www.shailoo.gov.kg

www.tizme.gov.kg мамлекеттик порталында - БШКнын шайлоо участоктору, райондор, шаарлар жана бүтүндөй республика боюнча шайлоочулардын тизмеси жөнүндө электрондук форматтагы маалымат камтыган интернет-ресурсу.

www.talapker.shailoo.gov.kg сайтында талапкерлер, саясий партиялар, шайлоо программалары жана шайлоо фонддору тууралуу жалпы маалыматтар көрсөтүлөт.

Даттануулар жана кайрылуулар реестри (<https://www.shailoo.gov.kg/ru/registry/>) атайын электрондук ресурсунда шайлоо комиссияларына (КР БШК, ОШК, УШК) келип түшкөн даттануулар жана арыздар, кароонун жүрүшү жана алар боюнча кабыл алынган чечимдер көрсөтүлөт.

БШКнын ыкчам чара көрүүнүн координациялык тобунун (ЫЧКТ) шайлоочулар жана шайлоо мыйзамдарынын башка субъектилери үчүн шайлоо мыйзамдары н бузуу фактылары жөнүндө маалымат берүү үчүн байланыш каналдары:

- 1255 – кыска номери;
- 0990 02-12-55; 0502 00-12-55 WhatsApp номерлери;
- 0312 62-62-46 – ишеним телефону;
- kgor_cec@shailoo.gov.kg – электрондук дарек.

0312 66-02-40 – КР БШКнын коомдук кабылдамасы.

КР БШКнын расмий сайты

Кыргыз Республикасынын
жергиликтүү кеңештеринин
депутаттарын шайлоо баракчасы

Басууга кол коюлду 02.10.2024

*Кыргыз Республикасынын Шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча
борбордук комиссиясынын табыштамасы боюнча
«Өнүктүрүү саясат институту» КЮ колдоосу менен басылып чыкты*